

هندبوک شاخص‌های توسعه

(معرفی شاخص‌های توسعه معروف در جهان)

همیشه سؤالاتی ذهن متفکرین توسعه ایران را به خود مشغول می‌کند. آیا کشور ایران به هدف خود یعنی توسعه در همه ابعاد دست یافته است یا خیر؟ آیا اصلاً ایران به سمت هدف خود حرکت می‌کند و یا از هدفش دور می‌شود؟ آیا تحولات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی صورت گرفته در ایران منجر به قرارگرفتن ایران روی ریل توسعه ایران شده است یا وضعیت ایران را بدتر کرده است؟ آیا در ایران توسعه به صورت کاریکاتوری و نامتوازن شکل گرفته یا در همه ابعاد و همه بخش‌ها توسعه به صورت متقارن، یکسان و متناسب صورت گرفته است؟ روند فعلی حرکت ایران در آینده چه سمت و سویی خواهد داشت و با توسعه چه نسبتی دارد؟ و... این سؤالات و بسیاری سؤالات دیگر را نمی‌توان به سادگی پاسخ داد. برای پاسخ به چنین سؤالاتی نیازمند نهادی هستیم تا شاخص‌های توسعه را به صورت مستمر رصد کند و مردم و کارشناسان و سیاست‌گذاران را از نتایج آنها مطلع کند.

نبود شاخص دقیق برای پاسخگویی به سؤالات بالا باعث استهلاک انرژی‌های ملی در دعوایی بی‌پایان و بی‌ثمر خواهد شد. در نبود شاخص دقیق همه درست می‌گویند. اما همه بخشی از واقعیت را می‌گویند یا حتی توهومات خود را با تکیه بر اطلاعات ناقص و نادرست بیان می‌کنند. یکی از کاستی‌های توسعه امروز ایران نبود شاخص دقیق برای سنجش تحولات توسعه ایران و محاسبه پذیرکردن عملکرد مسئولان و برنامه‌ریزان است.

البته شاخص‌ها همواره یکی از بحث‌برانگیزترین و پرچالش‌ترین ابزارها برای نمایش وضعیت توسعه در یک کشور بوده‌اند. از شاخص‌ها در دهه‌های اخیر در ایران نیز به عنوان ابزاری برای نمایش کارآمدی یا ناکارآمدی دولت‌ها و حتی کل حکومت استفاده شده است که برخی درست و واقع‌بینانه و برخی دیگر نادرست و غرض‌ورزانه بوده‌اند.

یکی از موارد نقض اخلاق حرفه‌ای، ارائه آمار درست اما ناقص است که نمایش‌دهنده تمامی واقعیت نیست. در تمام دنیا این امر به عنوان نقض اخلاق حرفه‌ای شناخته می‌شود و برخورد مردم و حتی نهادهای قانونی با ارائه‌های آماری ناقص و نتیجه‌گیری‌های تورش‌دار بسیار تند است. اما در کشور ما این امر تقریباً تبدیل به یک رویه شده است و هرکسی حتی در محاسبه و ارائه یک شاخص ساده مانند تورم نیز می‌تواند با استفاده از روش‌های مختلف، آمار را به گونه‌ای نمایش دهد که متناسب با منافع و مصالح خود باشد. ضرب‌المثلی وجود دارد که گویای نقض اخلاق حرفه‌ای در ارائه آمار و شاخص‌ها است: «داده‌ها را آنقدر شکنجه می‌کنیم، تا به آنچه مدنظر ماست اقرار کنند». در دنیای امروز چنین نگرشی نسبت به آمار، دروغ‌گویی آماری و نقض اخلاق حرفه‌ای شناخته می‌شود.

توسعه در ایران هم پیش از انقلاب و هم بعد از انقلاب مفهومی مظلوم بوده است. پیش از انقلاب با برداشت مکانیکی از توسعه، آن را به سطح رشد اقتصادی فرو کاسته بودند و بعد از انقلاب با نگاهی ایدئولوژیک به توسعه، آن را مفهومی غربی و تا حدودی نامتناسب با فرهنگ اسلامی قلمداد کردند، تا جایی که کوشیدند عنوان برنامه‌های توسعه را به برنامه‌های تعالی تغییر دهند. اما توسعه، توسعه است و باید قدر ببیند و بر صدر نشیند.

توسعه یک فرآیند تکاملی طبیعی جهانی و بشریست. همان‌گونه که کودک باید آرام آرام مراحل تکاملی خود را تا بلوغ طی کند، ملت‌ها نیز باید چنین کنند و جامعه جهانی به‌عنوان یک سیستم یکپارچه نیز مجبور است مسیر تکاملی خود را طی کند. نام این مسیر تکاملی توسعه است. توسعه چیزی بیرون از مسیر تکاملی و خودانگیخته بشری نیست. این فرآیند در چهار دهه گذشته در بخشی از دنیای غرب به‌صورت طبیعی رخ داده است و اکنون در قرن بیست‌ویکم، کشورهایی که این فرآیند در آنها دیرتر شروع شده است، تلاش می‌کنند تا با برنامه‌ریزی و زمینه‌سازی روند آن را تسریع ببخشند.

طبیعیست همان‌گونه که در فرآیند تکامل فردی ممکن است جلوه‌های متفاوتی از بلوغ یک فرد را شاهد باشیم، در بستر اجتماعی نیز ممکن است نمودهای توسعه از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت باشد. اما مأموریت توسعه که افزایش مستمر قابلیت‌ها و فرصت‌ها برای خودشکوفایی تمام شهروندان یک جامعه است، در همه‌جا یکسان است. این افزایش مستمر لازم است با کاهش کمی هزینه‌ها و یا افزایش کیفی دستاوردها همراه باشد، و در نهایت در یک افق بین‌نسلی به سطوح بالاتری از آزادی و عدالت بیانجامد.

در نهایت یکی از ضروری‌ترین فعالیت‌ها شناخت و معرفی شاخص‌های توسعه است که در جهان برای محاسبه و بررسی ابعاد مختلف توسعه استفاده می‌شود. بنابر این در این نوشتار به مرور و بررسی انواع شاخص‌هایی که به نوعی توسعه را محاسبه و نمایش می‌دهند، می‌پردازیم و راهنمایی کاملی برای استفاده از آنها ارائه خواهیم کرد.

اما این شاخص‌ها باید چند ویژگی داشته باشند. نمایشگری از مفهوم توسعه اولین ویژگی مهم است. به این معنی که شاخص‌ها کدام ابعاد توسعه را نمایش می‌دهند و به چه میزان. در این قسمت بر اساس تعریف فراگیری که از توسعه طرح کرده‌ایم به صورت مرحله‌ای شاخص‌هایی گزینش شدند که در نهایت به ما کمک کنند مجموعه‌ای از شاخص‌ها با بیشتری بازنمایی از ابعاد مختلف توسعه را فراهم کنیم.

دومین ویژگی مربوط به اصیل بودن داده‌های شاخص‌ها است. به این معنی که شاخص‌ها چه میزان از داده‌های خود را خود تولید کرده‌اند و چه مقدار را از دیگر منابع (مانند شاخص‌های دیگر، بانک جهانی، سازمان ملل، بنگاه‌های اقتصادی و نظرسنجی‌های جهانی) به عاریت گرفته‌اند. در این مرحله تلاش کرده‌ایم تا جای ممکن از انتخاب شاخص‌هایی که همپوشانی زیادی دارند پرهیز کنیم. البته برای اینکه همه شاخص‌ها مرور شوند ناگزیر به معرفی برخی شاخص‌هایی هستیم که بخشی همپوشانی در آنها دیده می‌شوند.

۱- شاخص توسعه فراگیر^۱

شاخص توسعه فراگیر یک ارزیابی سالانه است که میزان پیشرفت اقتصادی ۱۰۳ کشور جهان را از حیث ۱۲ بعد که تولید ناخالص داخلی سرانه هم یکی از ابعاد آن است، اندازه‌گیری می‌کند. این شاخص شامل سه رکن اصلی «رشد و توسعه؛ فراگیری و برابری بین نسلی، مراقبت و نظارت پایدار از منابع طبیعی و مالی» است. در رابطه با رکن فراگیری که متغیرهایی مانند میانگین درآمد خانوار، فقر و نابرابری ثروت و درآمد در اندازه‌گیری آن سهمیم هستند، علی‌رغم اینکه امتیاز رشد اقتصادی و توسعه بیش از ۳ درصد را کسب کرده‌اند، در زمینه رکن فراگیری وضعیت نامناسبی دارند. چهار متغیری که رکن رشد و توسعه را تشکیل می‌دهند عبارتند از: «تولید ناخالص داخلی سرانه؛ بهره‌وری نیروی کار؛ اشتغال و امید به زندگی سالم.» رکن برابری بین نسلی و پایداری با استفاده از متغیرهایی مانند میزان بدهی عمومی؛ شدت انتشار کربن؛ نسبت وابستگی و خالص پس‌انداز تعدیل شده (که صرفه‌جویی در یک اقتصاد را پس از سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی، صرفه‌جویی در منابع طبیعی و هزینه آلودگی اندازه‌گیری می‌کند) اندازه‌گیری می‌شود. جهت دستیابی به گزارش‌های مربوط به این شاخص نسبت به کشورهای جهان به لینک زیر مراجعه نمایید:

<https://www.weforum.org/reports>

۲- شاخص کیفیت نهادی^۲

شاخص IQI مبتنی بر ۸ نماگر است که به این دلیل انتخاب شده‌اند که جنبه‌های خاص کیفیت نهادی را نشان می‌دهند. شاخص IQI دارای دو زیرشاخص است: یکی برای نهادهای سیاسی و دیگری برای نهادهای بازاری. وزن هر کدام از این زیرشاخص‌ها ۵۰ درصد است که این نشان دهنده مهم بودن هر دو عرصه است.

نماگرهای دربرگیرنده زیرشاخص نهادهای بازاری عبارتند از: شاخص قابلیت رقابت جهانی متعلق به مجمع جهانی اقتصاد؛ شاخص آزادی اقتصادی متعلق بنیان هریتج؛ شاخص آزادی اقتصادی موسسه فریزر؛ شاخص سهولت کسب و کار بانک جهانی. همه نماگرها وزن برابری دارند. هرچند که این امر اختیاری است.

کیفیت شاخص‌های نهادی تاکنون شامل موارد زیر بوده است: شاخص حاکمیت قانون بانک جهانی؛ شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی بانک جهانی؛ رتبه بندی آزادی مطبوعات متعلق به خانه آزادی؛ و شاخص ادراک فساد متعلق به سازمان شفافیت بین الملل. گزارش بانک جهانی در مورد کشورهای مختلف پیرامون این شاخص می‌تواند کمک‌کننده باشد:

<https://databank.worldbank.org/embed/Institutional-Quality/id/98e680fc>

¹ inclusive development index

² institutional quality index

۳- شاخص دولت شکننده^۳

شکنندگی دولت بر مبنای ۱۲ زیرشاخص فشارهای جمعیت شناختی، پناهندگان و آوارگان، توسعه اقتصادی نامساعد، اعتراضات گروهی، فرار مغزها، فقر و زوال اقتصادی، مشروعیت دولت، خدمات عمومی، حقوق بشر و نقش قانون، دستگاه امنیت، تنازعات دوقطبی و مداخلات خارجی مورد سنجش قرار می‌گیرد.

این ۱۲ زیرشاخص، خود در پنج گروه انسجام ملی، اقتصاد، سیاست، اجتماعی و مداخله خارجی، جای می‌گیرند که مجموع آنها شاخص کل را می‌سازند. هرچه مقدار این شاخص‌ها و در نتیجه، شاخص کل که حاصل جمع این شاخص‌هاست، بیشتر باشد، شکنندگی آن دولت بیشتر است. در نهایت، دولت‌های مختلف ذیل چهار دسته کلی پایدار (Sustainable)، باثبات (Stable)، در مرحله هشدار (Warning) و در معرض خطر (Alert) طبقه‌بندی می‌شوند. دو وبسایت مرتبط در این زمینه عبارت‌اند از:

- 1- <https://fragilestatesindex.org/>
- 2- <https://fundforpeace.org/2020/05/11/fragile-states-index>

۴- شاخص رقابت‌پذیری جهانی^۴

رقابت‌پذیری متغیری است که برای محاسبه آن باید از روش‌های غیرمستقیم و ضمنی بهره جست؛ بر این اساس شاخص رقابت‌پذیری جهانی (GCI) از ۱۲ رکن اصلی تشکیل شده است که با احتساب معیارهای فرعی، در مجموع می‌توان گفت ۱۱۴ معیار در محاسبه شاخص رقابت‌پذیری جهانی تعیین‌کننده هستند. حدود دوسوم از این متغیرها بر اساس نظرسنجی از مدیران اجرایی بنگاه‌های اقتصادی و یک‌سوم باقیمانده بر اساس داده‌های آماری کشورها اندازه‌گیری می‌شوند.

طبق آخرین گزارش‌های موجود ابعاد رقابت ذیل چهار دسته قابل تقسیم‌بندی است و هر دسته خود شامل زیر مجموعه‌هایی می‌شود. در گروه و دسته «محیط توانمندساز» نهادها، زیرساخت، انطباق پذیری فناوری اطلاعات و ارتباطات و ثبات اقتصاد کلان قرار دارد. بازار محصول، بازار نیروی کار، نظام مالی، اندازه بازار نیز در دسته «بازارها» جای دارد. گروه «سرمایه انسانی» شامل سلامت و مهارت‌ها می‌شود و پویایی کسب و کار، ظرفیت نوآوری در زیرمجموعه «اکوسیستم نوآوری» قرار می‌گیرد. این شاخص در وبسایت زیر قابل مشاهده است:

<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>

³ fragile state index

⁴ global competitiveness report

۵- شاخص جهانی رقابت پذیری پایدار^۵

این شاخص عملکرد یک کشور را بر مبنای مدل رقابت پذیری یکپارچه اندازه گیری می کند. این شاخص از طریق ۱۱۶ نمایگر کمی در تمام جنبه هایی که بنیان های موفقیت را شکل می دهند محاسبه می شود. رقابت پذیری پایدار توانایی ایجاد و دوام ثروت فراگیر بدون کاهش توانایی آینده در حفظ یا افزایش سطح ثروت فعلی است. GSCI تمام سه بعد توسعه پایدار را یکپارچه می کند: محیط، جامعه و اقتصاد.

مدل رقابت پذیری پایدار مبتنی بر ۵ رکن به یک اندازه مهم است: سرمایه طبیعی، سرمایه اجتماعی، مدیریت منابع، سرمایه فکری، کارایی حکمرانی.

سرمایه طبیعی: محیط طبیعی موجود، از جمله در دسترس بودن منابع، و سطح تهی شدن آن منابع.

سرمایه اجتماعی: سلامت، امنیت، آزادی، برابر و رضایت از زندگی درون یک کشور.

مدیریت منابع: کارایی استفاده از منابع موجود به عنوان معیاری برای رقابت پذیری عملیاتی در یک جهان با منابع محدود.

سرمایه فکری: توانایی تولید ثروت و شغل از طریق نوآوری و صنایع ارزش افزوده در بازارهای جهانی.

کارایی حکمرانی: پیامدهای قلمروها و سرمایه گذاری های حکومت مرکزی - زیرساخت، ساختار بازار و اشتغال، تدارک چارچوبی برای خلق ثروت بادوام و پایدار. رجوع به لینک ارجاع داده شده در تبیین این شاخص مفید خواهد بود:

<https://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index>

۶- شاخص جهانی کارآفرینی و توسعه^۶

این شاخص را موسسه کارآفرینی و توسعه جهانی (GEDI) تولید می کند. این موسسه به صورت سالانه شاخص کارآفرینی جهانی (GEI) را تولید می کند. ساختار شاخص کارآفرینی و توسعه (GEDI) کاملاً شبیه به شاخص GEI است. اما این شاخص هرچند سال یک بار منتشر شده است. به هر حال آشنایی با GEI نشاندهنده همان ساختار GEDI است.

شاخص جهانی کارآفرینی (GEI) که همه ساله از سوی موسسه جهانی توسعه کارآفرینی (GEDI) منتشر می شود و تصویری از تغییرات اکوسیستم کارآفرینی کشورها ارائه می دهد، نماگری است که سلامت

⁵ global sustainable competitiveness index

⁶ global entrepreneurship and development index

اکوسیستم کارآفرینی در یک کشور را از طریق تعاملات پویا و نهادینه‌شده بین گرایش، توانایی و اشتیاق کارآفرینی، هم در سطح فردی و هم در سطح نهادی مورد ارزیابی قرار می‌دهد. فرض‌بنیادی در تهیه این شاخص این است که کارآفرینی هرچند ماهیت رفتاری و فردی دارد اما تقریباً در صورتی امکان بروز می‌یابد که محیط به فرد اجازه بروز آن را بدهد. به‌عنوان مثال اگر نیروی انسانی تحصیل‌کرده و دارای مهارت لازم برای به‌کارگیری در کسب و کار مبتنی بر فرصت در جامعه به وفور وجود داشته باشد اما شرایط محیطی و نهادی جامعه به شکلی باشد که افراد نتوانند ریسک شروع کسب و کار را بپذیرند، کارآفرینی توسعه نخواهد یافت. به عبارتی پویایی کارآفرینی در هر کشور علاوه بر خصلت‌ها و ویژگی‌های افراد جامعه، درگرو محیط نهادی نیز است.

شاخص GEI دارای سه زیرشاخص نگرش کارآفرینانه (ATT)، توانایی کارآفرینانه (ABT)، و اشتیاق کارآفرینانه (ASP) است. هریک از این زیرشاخص‌ها خود ارکانی دارند و هریک از این ارکان متغیرهایی دارند که به دو دسته متغیرهای فردی و متغیرهای نهادی تقسیم می‌شوند.

ATT شامل این ارکان است: درک فرصت، پذیرش ریسک، شبکه‌سازی، مهارت راه‌اندازی کسب‌وکارهای نوپا و پشتیبانی فرهنگی.

ABT شامل این ارکان است: رقابت، سرمایه انسانی، جذب فناوری و کسب‌وکار مبتنی بر فرصت.

ASP شامل این ارکان است: نوآوری محصول، نوآوری فرآیند، رشد بالا در کسب‌وکار، بین‌المللی‌سازی و سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر. برای اطلاعات بیشتر به وبسایت زیر مراجعه گردد:

<https://thegedi.org/global-entrepreneurship-and-development-index/>

۷- شاخص کیفیت زندگی اکونومیست^۷

برای نخستین بار، در سال ۲۰۰۵ میلادی، واحد اطلاعات اکونومیست (EIU)، شاخص اقتصادی و اجتماعی جدیدی را به منظور رتبه‌بندی کشورهای جهان ارائه کرد. این معیار رتبه‌بندی کشورها را شاخص کیفیت زندگی (QLI)، نام‌گذاری کرده‌اند.

مقیاس (پرسشنامه) فرم کوتاه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (WHOQOL- BREF)، فرم کوتاه شده و مختصر پرسشنامه کیفیت زندگی به صورت ۱۰۰ سئوالی به نام WHOQOL- 100 می‌باشد که کیفیت زندگی را در چهار حیطه مرتبط با سلامت مورد بررسی قرار می‌دهد:

Physical Health Domain

الف- حیطه سلامت جسمانی (فیزیکی)

⁷ Economist quality of life index

Psychological Domain

ب- حيطه روانشناختي

Social relationship Domain

ج- حيطه روابط اجتماعي

Environmental Domain

د- حيطه محيط زندگي

عوامل نه گانه كيفيت زندگي و شاخص هاي به كار گرفته شده در نمايش چنين عواملی عبارتند از:

۱. تعالی مادی: سرانه تولید ناخالص ملی

۲. سلامتی: امید به زندگی در بدو تولد

۳. ثبات سیاسی و امنیت: نرخ ثبات سیاسی و امنیت

۴. زندگی خانوادگی: نرخ طلاق در هر هزار نفر

۵. زندگی اجتماعی: نرخ حضور در اماکن مذهبی یا عضویت در سندیکاها

۶. اقلیم و جغرافیا: عرض جغرافیائی، شرایط اقلیمی بین گرمتر و سردتر را مشخص می سازد.

۷. امنیت شغلی: نرخ بیکاری

۸. آزادی سیاسی: متوسط شاخص های آزادی های مدنی و سیاسی

۹. برابری جنسیتی: نسبت متوسط درآمد مرد و زن، بر اساس آخرین داده های در دسترس

كيفيت زندگي شهري داراي دو بعد اساسي عيني و ذهني بوده و مفهومي بين رشته هاي روانشناسي، جغرافياي انساني، مطالعات توسعه، اقتصاد و جامعه شناسي است و از دیدگاه پژوهشي مفهومي چندبعدي می باشد. نگاه ذهني به كيفيت زندگي شهري را می توان محصول ادراكات فردي و رضایت شهروندان از زندگي دانست. اما نگاه عيني که از داده های ثانويه به دست می آید قابل لمس تر بوده و با آثار و نتایج كيفيت در زندگي اجتماعي قابل شناسایی است. به طور مثال خصوصياتي که خانوارها به عنوان سبک زندگي به خود می گیرند یا میزان تحصيلات افراد یک محله، نمودی عيني از وضعیت كيفيت زندگي شهري است. بطور کلی دو سنت کاملاً مجزا در رابطه با كيفيت زندگي وجود دارد که عبارتند از:

الف) رویکرد اسکاندیناویایی كيفيت زندگي: این رویکرد در اکثر کشورهای اروپایی طرفدار داشته و توسط "جان درینوسکی" و "ریچارد تیتاموس" بوجود آمده است. در این رویکرد بر شرایط عینی زندگي و مؤلفه های مرتبط با آن تاکید شده است.

ب) رویکرد آمریکایی: محققان در این رویکرد بیشتر به تجارب ذهنی افراد از زندگی شان توجه کرده و بر معرف های ذهنی تاکید نموده اند. از اثرگذاران بر این رویکرد می توان به «دبلیو. آی. توماس» اشاره نمود. در این رویکرد رضایتمندی و خوشبختی به عنوان مولفه های اصلی سنجش استفاده می شوند.

در کنار دو رویکرد بالا، رویکردهایی نیز وجود دارند که هم بر ابعاد ذهنی و هم بر ابعاد عینی تاکید می نمایند که از جمله می توان به روشهای اقتصادی - اجتماعی ارزیابی کیفیت زندگی اشاره نمود. «زاف» کیفیت زندگی را ترکیبی از شرایط عینی و ذهنی افراد و گروهها تعریف می نماید وی معتقد است که در ارزیابی کیفیت زندگی باید شرایط عینی زندگی افراد را با ارزیابی ذهنی آنها در خصوص شرایط زندگیشان بطور همزمان در نظر گرفت. از دیدگاه «زاف» رضایت از زندگی به عنوان مولفه اصلی کیفیت زندگی مورد تایید است و بطور کلی در چهار دسته طبقه بندی می شود:

نوع ۱: رضایت ناشی از داشتن و برخورداری، نوع ۲: رضایت ناشی از ارتباط که معطوف به روابط اجتماعی است، نوع ۳: رضایت ناشی از بودن که دلالت بر کنترل زندگی دارد، نوع ۴: رضایت ناشی از اقدام و عمل که بیشتر ناشی از زمان اوقات فراغت است. جهت دریافت اطلاعات بیشتر به وبسایت زیر مراجعه نمایید:

- 1- https://www.economist.com/media/pdf/quality_of_life.pdf
- 2- https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-94-007-0753-5_101094

۸- شاخص کیفیت زندگی^۸

شاخص کیفیت زندگی ارائه شده در روش «نامبئو»، براساس هشت مولفه زیر اندازه گیری می شود: «شاخص قیمت مصرف کننده؛ شاخص قدرت خرید؛ نسبت قیمت دارایی به درآمد؛ شاخص مراقبت بهداشتی؛ شاخص ایمنی؛ شاخص زمان ترافیک شهری؛ شاخص آلودگی و شاخص آب و هوا».

شاخص قیمت مصرف کننده: این شاخص اندازه گیری تغییرات متوسط قیمت های پرداخت شده به وسیله مصرف کنندگان برای یک سبد بازاری از کالاها و خدمات مصرفی در طول زمان است.

شاخص قدرت خرید: این شاخص قدرت نسبی خرید کالا و خدمات را در شهری معین و برای دستمزدهای متوسط آن شهر نشان می دهد.

نسبت قیمت دارایی به درآمد: نسبت قیمت به درآمدسنج های بنیادین برای توانایی خرید آپارتمان است (هر چه پایین تر، بهتر) که عموماً به صورت نسبت قیمت های میانه آپارتمان به درآمد قابل تصرف خانوار محاسبه می شود و به صورت سال های درآمد بیان می شود (هر چند در در جاهای دیگر، گونه های مختلف آن مورد استفاده قرار می گیرد).

⁸ quality-of-life index; Where-to-be-born Index

شاخص مراقبت بهداشتی: این شاخص یک برآورد کلی از سیستم مراقبت بهداشتی، متخصصان مراقبت بهداشتی، تجهیزات، کارکنان، پزشکان، هزینه و ... است.

شاخص ایمنی: شاخص ایمنی بر خلاف شاخص جرم است و هر چه میزان جرایم در یک شهر کمتر باشد، شاخص ایمنی آن بالاتر است.

شاخص زمان ترافیک شهری: این شاخص مرکب از زمان سپری شده در ترافیک به منظور انجام کارها، میزان CO2 تولید شده در ترافیک و نارضایتی کلی از سیستم حمل و نقل است.

شاخص آلودگی: شاخص آلودگی برآورد کلی از میزان آلودگی در شهرها است. بزرگ‌ترین وزن در این شاخص به آلودگی هوا و آب داده شده است که دو مولفه مهم در آلودگی هستند. برای بررسی آمار مربوط به این شاخص به لینک‌های زیر مراجعه نماید:

- 1- https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp
- 2- <https://www.businessinsider.com/wond-economist-where-to-be-born-index-2013-1?international=true&r=US&IR=T>
- 3- <https://www.laenderdaten.de/indizes/where-to-be-born-index.aspx>
- 4- <http://chartsbin.com/view/32002>

۹- شاخص عملکرد زیست‌محیطی^۹

شاخص عملکرد محیط زیستی، روشی برای رتبه‌بندی عملکرد دولت‌های جهان از نظر اقدامات آنها برای حفظ و اصلاح پایدار اکوسیستم‌های کشورشان است. این شاخص بر اساس دو پارامتر «سلامت محیطی» و «اعتبارسنجی اکوسیستم‌ها» و از روی شاخص‌های جزئی‌تر آنها محاسبه می‌شود. شاخص عملکرد محیط زیستی به نوبه خود از «شاخص عملکرد محیطی پیلوت» توسعه یافته است که برای اولین بار در سال ۲۰۰۶ معرفی گردید و بر اساس تکمیل اهداف محیطی سازمان ملل برای نیل به «اهداف توسعه هزاره» طراحی شده بود. از طرفی شاخص عملکرد محیط زیستی بدنبال طرح مفهوم «شاخص پایداری محیط زیست» توسعه یافت که در سال‌های بین ۱۹۹۹ و ۲۰۰۵ مطرح گردید. هر دو این شاخص‌ها توسط دانشگاه ییل و دانشگاه کلمبیا و با همکاری «نشست جهانی اقتصاد» و «مرکز تحقیقات کمیسیون اروپایی» توسعه یافت. شاخص پایداری به این دلیل توسعه یافته بود که پایداری محیطی را در مقایسه با مسیر رشد کشورهای دیگر ارزیابی کند. بدلیل تغییر توجه تیمی که روی شاخص پایداری کار می‌کرد، برای محاسبه شاخص

⁹ Environmental Performance Index

عملکرد از پارامترهای نتیجه محور استفاده بعمل آمد تا سیاستگذاران، دانشمندان و طرفداران محیط زیست و افکار عمومی بتوانند بعنوان یک معیار محک مناسب براحتی از آن استفاده کنند.

تاکنون هفت گزارش شاخص عملکرد محیط زیستی ارائه شده است که شامل شاخص عملکرد محیطی پیلوت سال ۲۰۰۶ و نیز شاخص عملکرد ۲۰۰۸، ۲۰۱۰ و ۲۰۱۲، ۲۰۱۴، ۲۰۱۶، ۲۰۱۸ و ۲۰۲۰ است. برای گزارش شاخص عملکرد ۲۰۱۲، شاخص جدیدی بنام «روند شاخص عملکرد زیست محیطی» به صورت پیلوت توسعه یافت تا بتوان کشورها را بر اساس تغییرات عملکرد محیط زیستی آنها در دهه گذشته نمره بدهد و معلوم کرد که کدام کشورها در حال پیشرفت و کدامیک در حال نزول هستند.

عوامل مورد استفاده برای محاسبه شاخص عملکرد محیط زیست

این شاخص ترکیبی از عوامل و کارکردهای مختلف دولت‌ها و عمدتاً شامل فعالیت‌های آنها در مورد دو شاخص سلامت محیطی (شاخص‌هایی مانند بهداشت آب، کیفیت هوا و پیامدهای سلامت محیط زیست) و پویایی یا اعتبارسنجی اکوسیستم‌ها (آب و هوا و انرژی، صید، جنگل‌ها، کشاورزی، تنوع زیستی و زیستگاه‌ها و منابع آب) است. برای محاسبه این شاخص، ۱۹ پارامتر مختلف در نظر گرفته شده و به هر یک نمره داده می‌شود. این پارامترها بر اساس اهداف دولت، سیاست‌های کلی و شاخه‌های فرعی آن بررسی می‌گردد و تعداد آن می‌تواند با توجه به موقعیت محیط زیست و دغدغه‌های موجود در هر دوره تغییر کند. جهت دریافت اطلاعات آماری در مورد کشورهای مختلف به این لینک مراجعه کنید:

<https://epi.yale.edu/>

۱۰- شادی ناخالص ملی^{۱۰}

زیربنای اقتصادی اکثر کشورهای جهان مشابه است و تولید ناخالص داخلی یا GDP، نشانگر واحدی است که پیشرفت یا پسرفت کشورها را نشان می‌دهد. این شاخص به قدری جایگاه دارد که تقریباً همه دولت‌ها برای بهبود آن «به هر قیمتی» در تلاشند. اما همانطور که گفته شد، تولید بیشتر خروجی مصرف بالاتر را به همراه دارد که حالا دیگر از توان طبیعت خارج شده است.

اما GNH شاخصی است که این روزها کم کم بر سر زبان‌ها می‌افتد. این شاخص همواره با نام کشور «بوتان» همراه است. کشوری نه چندان شناخته شده در قلب آسیا که حتی برای کسانی که آن را می‌شناسند، یادآور چیزی به جز همین شاخص نیست و البته که این شاخص خود «همه چیز است». GNH مخفف Gross National Happiness یا ناخالص شادی ملی است که در برابر GDP یا سرانه تولید ناخالص

¹⁰ Gross National Happiness

داخلي ايجاد شده است. اين شاخص اولين بار توسط سران کشور “بوتان” معرفي شد و به طور خلاصه مواردی را به عنوان عامل شادی ملی معرفي می کند که تا پيش از اين موضوعیت نداشت.

اين شاخص تنها برای کشور بوتان محاسبه میشود. و آمار جهانی ندارد. لذا امکان مقایسه بين کشوری را به ما نمیدهد.

سرانه شادی ملی از آنجایی مورد استقبال قرار گرفت که بر نکاتی مثل زندگی ساده و برون رفت از روند مصرف گرایی تاکید ویژه دارد. تاکیداتی که علاوه بر بهروزی و شادی در راستای احترام به طبیعت و جلوگیری از تخریب بیشتر آن است.

شاخص GNH شامل ۹ حیطه است:

- بهروزی ذهنی
- تندرستی
- آموزش
- استفاده از زمان
- تنوع و انعطاف اذیندی فرهنگی
- حکمرانی خوب
- سرزندگی جامعه
- تنوع و انعطاف پذیری اکوسیستم
- استانداردهای زندگی

شاخص شادی ناخالص ملی شامل ۳۳ نماگر است:

بهروزی ذهنی: رضایت از زندگی، تعادل عاطفی، معنویت

تندرستی: خود ابرازی وضعیت تدرستی، روزهای تندرستی، معلولیت بلند مدت، تندرستی ذهنی

آموزش: سواد، شایستگی آموزشی، دانش، ارزش ها

تنوع و انعطاف پذیری فرهنگی: زبان، مهارت های صنعتگری، مشارکت اجتماعی – فرهنگی، ...

استفاده از زمان: ساعات کار، ساعات خواب

حکمرانی خوب: مشارکت سیاسی، آزادی سیاسی، ارائه خدمات، عملکرد دولت

سرزندگی جامعه: حمایت اجتماعی، روابط جامعه، خانواده، قربانیان جنایت

تنوع و انعطاف پذیری اکوسیستم: آلودگی، پاسخگویی زیست محیطی، حیات وحش، مسائل شهری

استانداردهای زندگی: درآمد خانوار، دارایی ها، کیفیت مسکن.

وبسایت زیر اطلاعات خوبی در رابطه با این شاخص در اختیار می گذارد:

<https://www.grossnationalhappiness.com/>

۱۱- شاخص جهانی رقابت پذیری استعداد^{۱۱}

«شاخص جهانی رقابت پذیری استعداد» (GTCI) امسال که ۹۳ درصد جمعیت جهان را پوشش داده، بر استعدادهای کارآفرینی و رقابت پذیری جهانی متمرکز است. سازمانها برای مقاومت کردن در برابر بازارهای متلاطم باید راههای پرورش این استعدادها را پیدا کنند.

این شاخص توان کشورها و شهرها در توانمندسازها، جذب، توسعه و حفظ استعدادها را رتبه بندی می کند. شاخص جهانی رقابت پذیری استعداد، شاخصی است بر مبنای ۶ ستون که ۴ ستون آن شامل مواردی میشود که در جهت سیاست گذاری برای جذب و نگهداری استعدادها در هر کشور است و ۲ ستون آن بر مبنای خروجی این سیاست گذاریها.

۱. توانمندسازی، محیط و سیاست کشورها در جذب، رشد و نگهداری

۲. جذب

۳. رشد

۴. نگهداری

۵. مهارت شغلی و نیروی کار

۶. مهارت دانش عمومی

در گزارش به ارائه جزئیات، نحوه محاسبه و رتبه های مختلف کشورها در شاخصها پرداخته شده است.

نسخه ۲۰۱۸ شامل ۶۸ شاخص، ۱۱۹ کشور و ۹۰ شهر است، آنچه میان کشورهای برتر در این گزارش مشترک بوده، سیستم های آموزشی توسعه یافته ای هستند که مهارتهای اجتماعی و همکاری هایی که برای توسعه قابلیت های استخدام در بازار کار نیاز مورد نیاز است را موجب می شوند. به لینک زیر مراجعه نمایید:

¹¹Global talent Competitiveness index(GTCI)

<https://gtcistudy.com/>

۱۲- شاخص اروپایی کیفیت دولت^{۱۲}

این شاخص نتیجه مدیریت جدید داده های حکمرانی در سطح منطقه ای (به عنوان مثال پایین تر از سطح ملی) است درون اتحادیه اروپا است. این داده ها اولین بار در سال ۲۰۱۰ جمع آوری و منتشر شد و سپس در سال ۲۰۱۳ و ۲۰۱۷ تکرار شدند و دور بعدی آنها در سال ۲۰۲۰ منتشر می شود. این شاخص مبتنی بر نظرسنجی گسترده از شهروندان است. از پاسخ دهندگان درباره ادراک و انتظارات شان مربوط به فساد بخش عمومی سوال می شود، و همچنین از شهروندان پرسیده می شود که تا چه حد باور دارند که خدمات بخش عمومی به شکل بی طرفانه و با کیفیت خوب ارائه می شوند.

این اولین منبع داده هایی است که به پژوهشگران این امکان را می دهد تا کیفیت دولت را در داخل و در میان کشورها در چند زمینه مقایسه کنند. هدف این است که پژوهشگران و سیاست گذاران ابزاری برای درک بهتر چگونگی تغییر حکمرانی درون کشورها در زمان حاضر و در طول زمان داشته باشند.

شاخص کیفیت دولت اروپایی مبتنی بر سه رکن فساد، بی طرفی و کیفیت است. جهت کسب اطلاعات آماری لینک زیر را مشاهده نمایید:

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/quality_of_governance/

۱۳- راهنمای بین المللی ریسک کشوری^{۱۳}

یکی از عوامل موثر بر سرمایه گذاری به ویژه سرمایه گذاری خارجی، ریسک کشور سرمایه پذیر است. هر قدر ریسک یک کشور پایین تر باشد، امنیت و انگیزه برای سرمایه گذاری در آن کشور بیشتر خواهد بود. ریسک کشوری به ریسک عواملی اشاره دارد که بر توانایی و تمایل یک کشور یا یک وام گیرنده خاص برای تکمیل تعهداتش نسبت به یک یا بیش از یک وام دهنده یا سرمایه گذار تاثیر می گذارد. ریسک حاکمیت، ریسک سیاسی و ریسک اقتصادی و مالی سه مولفه مهم در تحلیل ریسک یک کشور هستند. میزان ریسک سرمایه گذاری کشورها را موسسه های بین المللی تعیین می کنند سازمان همکاری های اقتصادی و توسعه، گروه خدمات ریسک سیاسی PRS، موسسه پژوهشی هرمس اوپلر از مهم ترین این موسسه ها به شمار می روند. شاخص راهنمای بین المللی ریسک کشوری سابقه ای ۳۰ ساله در ارائه اطلاعات جامع و روزآمد از وضعیت مخاطرات سیاسی - اقتصادی کشورها به سرمایه گذاران بین المللی دارد. گروه خدمات ریسک سیاسی (PRS) این شاخص را منتشر می کند. این شاخص ترکیبی از ۳ زیر شاخص ریسک سیاسی،

¹² European Quality of Government Index (EQI)

¹³ International Country Risk Guide (ICRG)

اقتصادی و مالی است که هر یک از ۵ تا ۱۰ مولفه تشکیل شده‌اند. این شاخص با سابقه‌ترین و پرکاربردترین شاخص بین‌المللی ارزیابی مخاطرات اقتصادی است. در رتبه‌بندی ICRG از ۲۲ متغیر در ۳ زیرگروه سیاسی، مالی و اقتصادی استفاده می‌شود. در این مدل، ۱۴۰ کشور مورد بررسی قرار می‌گیرند. در شاخص ریسک سیاسی ۱۲ شاخص اصلی مورد بررسی قرار می‌گیرند که عبارتند از: ثبات حکومت، شرایط اقتصادی و اجتماعی، ریسک مصادره و برنگشتن سود سرمایه‌های خارجی، درگیری داخلی، درگیری خارجی، تنش‌های قومی، فساد، دخالت نظامیان در سیاست، تنش‌های مذهبی، حاکمیت نظم و قانون، پاسخگویی حکومت در برابر مردم و کیفیت دیوانسالاری. ریسک اقتصادی بر اساس ۵ زیرشاخص نسبت تراز حساب جاری، نسبت کسری بودجه دولت به تولید ناخالص داخلی، نرخ تورم سالانه، تولید ناخالص داخلی سرانه و رشد سالانه تولید ناخالص داخلی حقیقی سنجیده می‌شود. ثبات نرخ ارز، پوشش نقدینگی بین‌المللی واردات ماهانه، نسبت تراز حساب جاری به صادرات کالا و خدمات، نسبت پرداخت بدهی به صادرات کالا و خدمات و نسبت بدهی خارجی به تولید ناخالص داخلی، شاخص‌های تشکیل‌دهنده ریسک مالی هستند. براساس نتایج، امتیاز ۴۹.۹-۰ ریسک بسیار بالا، ۵۰-۵۹.۹ ریسک بالا، ۶۰-۶۹.۹ ریسک متوسط، ۷۰-۷۹.۹ ریسک پایین و ۸۰-۱۰۰ ریسک بسیار پایین را نشان می‌دهد. به وبسایت زیر مراجعه کنید:

- 1- <https://www.prsgroup.com/explore-our-products/international-country-risk-guide/>
- 2- https://countryrisk.io/?gclid=EAlaIqObChMI882zgMn8AIVjOJ3Ch3_6gAQEAAAYASAAEgJRw_D_BwE

۱۴- شاخص شدت انرژی^{۱۴}

شدت انرژی، معیاری از ناکارآمدی اقتصاد یک کشور است که به عنوان واحد انرژی برای هر واحد تولید ناخالص داخلی محاسبه می‌شود. از واحدهای مختلفی برای این اندازه‌گیری استفاده می‌شود. مثلاً یک یا هزار یا یک میلیون دلار به عنوان واحد تولید ناخالص داخلی و معادل یک بشکه نفت خام یا ۱۰۰۰ بی‌تی‌یو، یا کیلوژول به عنوان واحد مصرف انرژی.

شدت انرژی بالا بیانگر قیمت یا هزینه بالای تبدیل انرژی به تولید ناخالص داخلی است. شدت کم انرژی بیانگر قیمت یا هزینه پایین‌تر تبدیل انرژی به تولید ناخالص داخلی است. مثلاً اگر شدت مصرف انرژی در کشور الف دو برابر کشور ب باشد یعنی کشور الف برای تولید میزان برابری کالا و خدمات دو برابر کشور ب انرژی مصرف کرده‌است. شدت انرژی بالا به معنای تولید بالای صنعتی به عنوان بخشی از تولید ناخالص داخلی است. کشورهایی با شدت کم انرژی نشان دهنده اقتصاد متمرکز به نیروی کار هستند.

¹⁴ energy intensity index

در حال حاضر معيار شدت انرژي از جمله شاخص‌هاي استراتژيک در کشورهاي توسعه يافته‌است، که از آن براي بررسي افزايش کارايي انرژي هم از نظر کاهش وابستگي انرژي کشور به خارج و هم از نظر کنترل تبعات آب و هوايي مصرف بالاي انرژي در داخل، استفاده مي‌کنند.

با توجه به روش‌هاي مختلفي که براي اندازه‌گيري شدت مصرف انرژي و همچنين توليد ناخالص داخلي وجود دارد، ارقام متفاوتي از شدت مصرف انرژي کشورها در منابع مختلف اعلام شده‌است. شدت مصرف انرژي از شاخص‌هاي مطلوب براي مقايسه بهره‌وري مصرف انرژي محسوب مي‌شود اما با اين نقيصه روبروست که عواملی چون شرايط آب‌وهوايي (مثل سرماي شديد)، تفاوت‌هاي جغرافيايي، و همچنين ساختارهاي اقتصادي و نوع صنايع کشور در آن لحاظ نمي‌شود.

شاخص شدت انرژي را مي‌توان هم بر حسب واحدهاي فيزيکي و هم بر حسب واحدهاي پولي محاسبه کرد.

واحدهاي فيزيکي

شدت انرژي در سطح يک صنعت يا يک فرايند توليدي خاص، بر حسب واحدهاي فيزيکي محاسبه مي‌شود. مقدار فيزيکي شدت انرژي حاصل تقسيم ميزان انرژي مصرف شده (مثلاً بر حسب واحد ژول) به محصول توليد شده (مثلاً به واحد ليتر يا تن) است.

واحدهاي پولي

استفاده از معيار شدت انرژي فيزيکي در سطوح کلان به دليل عدم تجانس محصولات مختلف و جمع ناپذيري فيزيکي آن‌ها ميسر نيست و الزاماً بايد از واحدهاي پولي براي اندازه‌گيري محصول استفاده کرد. معيار شدت انرژي در اين حالت، اقتصادي (و نه فيزيکي) خواهد بود، که همان نسبت انرژي صرف شده (بر حسب ميليون بشکه نفت خام يا BTU) به توليد ناخالص داخلي (بر حسب ميليارد دلار) است. جهت کسب اطلاعات بيشتر به لينک زير مراجعه کنيد:

- 1- <https://www.energy.gov/eere/analysis/energy-intensity-indicators>
- 2- <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/total-primary-energy-intensity-3>

۱۵- شاخص کاميابي لگاتوم^{۱۵}

شاخص توسعه لگاتوم يک رتبه بندي سالانه از توسعه را نشان مي‌دهد. مؤسسه لگاتوم سنجش و رصد شاخص کاميابي را به عهده دارد و به چالش‌هاي مهم نسل جاري مي‌پردازد. اين مؤسسه هدف خود را به چنگ آوردن فرصت‌هاي جديد و اطمينان از انتقال آنها به نسل بعدي و افزايش کاميابي آنها عنوان مي‌کند.

¹⁵ Legatum prosperity Index

رتبه بندی بر اساس عوامل مختلفی از جمله ثروت، رشد اقتصادی، تحصیلات، بهداشت، رفاه شخصی و کیفیت زندگی انجام می شود. شاخص کامیابی لگاتوم ابزاری برای سنجش میزان کامیابی در جهان ارائه می کند. این شاخص تلاش کرده تصویری جامع از کامیابی ارائه کند به طوریکه همه ابعاد اجتماعی، سیاسی و اقتصادی رفاه را در بر بگیرد. اجزای مختلف این شاخص براساس حوزه های سیاست گذاری از هم تفکیک شده اند چراکه هدف اصلی این شاخص آن است که به کشورها در تغییر مسیر و تحول کمک کند. منظور از کامیابی شرایطی است که در آن همه افراد قادر باشند همه ظرفیت های شان را شکوفا کنند، یک ملت در صورتی کامیاب می شود که نهادهای کارآمد، اقتصاد باز و مردم توانمندی داشته باشند که آموزش دیده و در سلامت و امنیت باشند. آخرین گزارش این شاخص که مربوط به سال ۲۰۲۰ است ۱۶۷ کشور را دربرمی گیرد که شامل ۹۹.۴ درصد از کل جمعیت جهان است. این شاخص اولین بار در سال ۲۰۰۷ منتشر شده است. این شاخص عملکرد هر کشور را در قالب سه دامنه جوامع فراگیر، اقتصادهای باز و انسان های توانمند تحلیل می کند. این دامنه ها ۱۲ زیرشاخص را پوشش می دهند که دربرگیرنده ۶۵ نماگر هستند و این نماگرها خود با ۲۹۴ سنجه اندازه گیری می شوند. وبسایت زیر را مشاهده نمایید:

<https://www.prosperity.com/>

۱۶- شاخص جهانی نوآوری^{۱۶}

شاخص جهانی نوآوری یک رتبه بندی جهانی بر اساس ظرفیت و نوآوری کشورها را نشان می دهد. این شاخص، کشورها را براساس توانمندی آنها در نوآوری رتبه بندی می کند. در این شاخص این باور وجود دارد که نوآوری چنانچه با کیفیت همراه باشد منجر به رشد و توسعه اقتصادی کشورها می شود. از این جهت لازم است سیاست گذاران به زیرساخت های لازم برای ایجاد انگیزه جهت نوآوری توجه کنند. شاخص نوآوری را اینگونه تعریف می کنند:

نوآوری می تواند دربرگیرنده یک محصول جدید یا بهبود یافته (کالا یا خدمات)، یک فرآیند جدید، شیوه جدید بازاریابی، یا یک شیوه سازمانی جدید کسب و کار، سازمان محل کار یا روابط خارجی باشد.

این شاخص یکی از شاخص های مرجع برای اندازه گیری عملکرد نوآرانه کشورهاست که طیف وسیعی از نماگرها را در نظر می گیرد و همین ویژگی آن را از مقیاس های قدیمی نظیر «تحقیق و توسعه» متمایز می کند. سیاست گذاران می توانند از یافته های این شاخص جهت سیاست گذاری برای بهبود خروجی های بلندمدت رشد اقتصادی، تولید بهتر و رشد اشتغال استفاده کنند. آخرین گزارش این شاخص روایت وضعیت نوآوری در جهان در سال ۲۰۲۰ است که نسخه دوازدهم این گزارش است و ۱۲۹ کشور را تحت پوشش قرار می دهد. شاخص جهانی نوآوری دربرگیرنده دو دامنه است که عبارتند از: درون داده های نوآوری و برون داده های نوآوری. هر دامنه دارای چند زیرشاخص است و زیرشاخص ها، خود دربرگیرنده چندین نماگر هستند. نسخه

¹⁶ global innovation index

آخر این گزارش با مشارکت دانشگاه کرنل، مؤسسه INSEAD در فرانسه، و سازمان جهانی مالکیت فکری استخراج شده است. برای محاسبه نمره کل این شاخص ابتدا نمرات هر نماگر براساس میانگین وزن دار سنجها محاسبه می‌شود و سپس نمره هر زیرشاخص براساس میانگین وزن دار نمرات نماگرها تعیین می‌شود. لینک زیر را مشاهده کنید:

<https://www.globalinnovationindex.org/>

۱۷- شاخص پیشرفت اجتماعی^{۱۷}

شاخص پیشرفت اجتماعی در تلاش است پیشرفت اجتماعی را مستقیماً و بدون در نظر گرفتن متغیرهای اقتصادی اندازه‌گیری کند. از نظر این شاخص، با در نظر نگرفتن سنجهای اقتصادی می‌توان به صورت نظام‌مند و دقیق رابطه بین توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی را تحلیل کرد. این شاخص، پیشرفت اجتماعی را این‌گونه تعریف می‌کند: «ظرفیت جامعه برای رفع نیازهای اولیه شهروندان و همین‌طور ایجاد شرایطی که پایداری زندگی شهروندان و اجتماعات تضمین شود و همه افراد به ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های‌شان تحقق کامل ببخشند». این شاخص از سال ۲۰۱۳ آغاز به کار کرده‌است و آخرین گزارش آن که مربوط به سال ۲۰۲۰ است ۱۶۳ کشور را دربرمی‌گیرد. این شاخص دارای ۳ دامنه است که این دامنه‌ها دربرگیرنده ۱۲ زیرشاخص هستند و در نهایت زیرشاخص‌ها ۵۱ نماگر را در خود جای داده‌اند. «ضرورت پیشرفت اجتماعی» یک سازمان جهانی غیرانتفاعی در واشنگتن است که شاخص پیشرفت اجتماعی را جهت بهبود سیاست‌گذاری در حوزه‌های سلامت زیست‌محیطی و سلامت اجتماعی محاسبه می‌کند. این شاخص مدیرانی از کشورهای مختلف از هند گرفته تا برزیل و انگلیس را با خود همراه کرده است. شاخص مورد بررسی، اجزایش را با مشورت فکری از پنل تخصصی خود انتخاب کرده و با میانگین نمرات نماگرها به نمرات زیرشاخص‌ها و با میانگین نمرات زیرشاخص‌ها به نمرات هر دامنه رسیده است. در طول این فرآیند وزن برابر برای بخش‌های هر مجموعه در نظر گرفته شده‌است. به لینک زیر مراجعه نمایید:

<https://www.socialprogress.org/>

۱۸- شاخص جهانی حکمرانی^{۱۸}

شاخص جهانی حکمرانی، دربرگیرنده شش زیر شاخص تجمیعی است که وضعیت حکمرانی در بیش از ۲۰۰ کشور را گزارش می‌کند. این گزارش اولین بار در سال ۱۹۹۶ منتشر شد و آخرین نسخه آن مربوط به سال ۲۰۲۰ است. این گزارش از سال ۲۰۰۲ به صورت سالانه و پیش از آن به صورت دو سال یک بار منتشر شده است. این پروژه درک افراد از حکمرانی را می‌سنجد. تعریف این پروژه از حکمرانی اینگونه است:

¹⁷ social progress index

¹⁸ world governance indicators

حکمرانی دربرگیرنده سنتها و نهادهایی است که در جامعه اعمال اقتدار می کنند. حکمرانی شامل سه دسته فرآیند است: انتخاب دولت ها، کنترل دولت ها و تغییر دولت ها، توانایی دولت ها برای اتخاذ سیاستهای درست و وفاداری و اعتماد شهروندان و حاکمیت به نهادهای اقتصادی و اجتماعی.

پروژه زیرشاخص های حکمرانی با به کارگیری بیش از ۳۰۰ نامگر و تجمیع آنها در قالب ۶ زیر شاخص، و استفاده از بیش از ۳۰ منبع داده، بزرگترین منبع در دسترس برای سنجش کیفیت حکمرانی را فراهم کرده است. این شاخص به شکل جامع، ابعاد سیاسی، اقتصادی و نهادی حکمرانی را محاسبه می کند. همچنین روش شناسی این پروژه، مقداری برای خطای استاندارد در نظر گرفته و صرفاً به ارائه رتبه بندی کشورها اکتفا نکرده است. از نظر مجریان این پروژه در نظر گرفتن حاشیه خطا برای نمره هر کشور نه تنها امکان مقایسه بین کشورها را دقیق تر کرده و تصویر واقع بینانه و به دور از اغراق از وضعیت حکمرانی در هر کشور ارائه می کند؛ بلکه ثابت می کند اندازه گیری حکمرانی کار آسانی نیست و همیشه احتمال خطای اندازه گیری وجود دارد. مجریان این پروژه در نتیجه مقایسه هایی که بین نمرات کشورها در این زیرشاخص ها و وضعیت توسعه آنها انجام داده اند، معتقدند یک رابطه علی قوی بین یک حکمرانی خوب و دستاوردهای توسعه ای از جمله درآمد سرانه بالا، نرخ مرگومیر پایین نوزادان و نرخ بالای سواد وجود دارد. زیرشاخص های این پروژه عبارتند از:

۱- حق اظهار نظر و پاسخگویی

این زیر شاخص به بررسی درک افراد از موضوعاتی نظیر میزان حق شهروندان برای انتخاب دولت، آزادی بیان، آزادی اجتماعات و آزادی رسانه ها می پردازد.

۲- ثبات سیاسی و نبود خشونت و تروریسم

این زیر شاخص درک افراد از احتمال بیثباتی سیاسی و خشونت سیاسی مانند تروریسم را اندازه گیری میکند.

۳- اثرگذاری دولت

این زیر شاخص درک افراد از میزان کیفیت خدمات عمومی، کیفیت خدمات شهری و استقلال آن از نیروهای سیاسی؛ کیفیت شکلگیری و اجرای سیاستها و اعتبار تعهد دولت به سیاستها را میسنجد.

۴- کیفیت مقررات

این زیر شاخص درک افراد از میزان توانایی دولت در ایجاد و اجرای سیاستها و مقررات مربوط به توسعه بخش خصوصی را ارزیابی می کند.

۵- حاکمیت قانون

این زیر شاخص درک افراد از میزان اعتماد افراد و گروهها، بهویژه گروه های دارای قدرت سیاسی به قوانین جامعه و بهطور خاص، کیفیت اجرای قراردادها، حقوق مالکیت، پلیس، دادگاهها و همینطور احتمال جرم و خشونت را اندازه گیری می کند.

۶- کنترل فساد

این پروژه توسط دانیل کافمن از مؤسسه حکمرانی منابع طبیعی و موسسه بروکینگز، و آرت کرای از گروه پژوهشی توسعه بانک جهانی با حمایت مالی بانک جهانی انجام می شود. گروهی دیگر از پژوهشگران نیز در انجام این پروژه مشارکت دارند. شش زیرشاخص پروژه حکمرانی، محصول ترکیب دیدگاههای تعداد زیادی از شهروندان، شرکتهای، و متخصصان است که از طریق پیمایش در کشورهای صنعتی و در حال توسعه به دست آمده است. داده های مربوط به نماگرهای این زیرشاخصها، ترکیبی از بیش از ۳۰ منبع است که این منابع شامل مؤسسههای پژوهشی، اندیشکده ها، سازمانهای غیردولتی، سازمانهای بینالمللی و مؤسسات بخش خصوصی هستند. این داده ها برای استفاده، مجدداً مقیاسبندی و تجمیع شده و در نهایت این شش زیر شاخص به دست آمده اند. جهت دریافت اطلاعات بیشتر وبسایت زیر را مشاهده نمایید:

<https://info.worldbank.org/governance/wgi/>

۱۹- شاخص توسعه انسانی^{۱۹}

تأکید شاخص توسعه انسانی بر این است که جهت ارزیابی وضعیت توسعه کشورها باید افراد و ظرفیت هایشان در نظر گرفته شود و نه صرفاً رشد اقتصادی. این شاخص سیاست های ملی را ارزیابی می کند و به این سؤال پاسخ می دهد که چرا دو کشور با درآمد ناخالص ملی سرانه برابر، نتایج توسعه انسانی متفاوتی می گیرند. این تفاوت ها بدون تردید اولویت سیاست های دولت ها را نشان می دهند. شاخص توسعه انسانی یک مقیاس خلاصه از میانگین زیرشاخصها در ابعاد کلیدی توسعه انسانی است که اولین گزارش آن متعلق به سال ۱۹۹۰ است و آخرین گزارش آن در سال ۲۰۲۰ منتشر شده است. در سال ۱۹۹۰ اولین گزارش توسعه انسانی رویکرد جدیدی نسبت به رفاه انسانی معرفی کرد. رویکرد توسعه انسانی بیشتر درباره تقویت زندگی انسانی است تا تقویت نهاد اقتصادی که افراد در آن زندگی می کنند. این رویکرد بر انسان ها، فرصت ها و انتخابهایشان تأکید دارد. در شرایط وجود توسعه انسانی افراد این آزادی را دارند تا به شیوه ای زندگی کنند که فکر می کنند عزت و ارزش دارد. آنها همین طور آزادی بیشتری برای تصمیم گیری در انتخابهای زندگی شان دارند و این فرصت را دارند تا ظرفیتها و استعدادها را عملی کنند. پس در این رویکرد رشد، درآمد ابزار توسعه است و نه هدف توسعه. آخرین گزارش این شاخص وضعیت توسعه انسانی در ۱۸۹ کشور را ارزیابی می کند. شاخص توسعه انسانی در برگیرنده سه دامنه اصلی است که این دامنهها عبارتند از: عمر بلند همراه با سلامتی، دانش و استاندارد معقول زندگی. برای سنجش این سه دامنه

¹⁹ human development index

از چهار زیر شاخص استفاده شده است. برای سنجش عمر طولانی همراه با سلامتی از امید به زندگی هنگام تولد؛ برای سنجش دانش از دو زیر شاخص تعداد سال‌های مورد انتظار برای آموزش برای کودکان در سن ورود به مدرسه، و میانگین سال‌های آموزش برای بزرگسالان بالای ۲۵ سال و برای سنجش استاندارد معقول زندگی از زیر شاخص درآمد ناخالص ملی سرانه استفاده شده است. شاخص توسعه انسانی میانگین هندسی زیر شاخص‌های این شاخص است. این شاخص با حمایت «برنامه توسعه سازمان ملل متحد» و از طریق اداره گزارش توسعه انسانی منتشر می‌شود. جهت محاسبه مقدار زیر شاخص‌ها، برای هر کدام حداقل و حداکثر ارزش در نظر گرفته شده تا زیرشاخص‌ها که واحدهای مختلفی داشتند را به بازه بین ۰ تا ۱ تبدیل کند یا به عبارتی مجدداً مقیاس بندی کند. حداقل ارزش، صفر طبیعی و حداکثر ارزش، نمایانگر اهداف الهام بخش کشورهاست. محاسبه نمره هر زیر شاخص برای هر کشور از طریق این معادله انجام می‌شود:

(ارزش واقعی-ارزش حداقلی)/(ارزش حداکثری-ارزش حداقلی)

همان گونه که گفته شد نمره شاخص توسعه انسانی میانگین هندسی این سه زیرشاخص است که محاسبه آن از این فرمول پیروی می‌کند:

شاخص توسعه انسانی = (نمره عمر طولانی همراه با سلامتی X نمره آموزش X نمره استاندارد معقول زندگی)^{۱/۳}

این شاخص جهت تکمیل داده‌های مفقود از مدل‌های رگرسیون بین‌کشوری استفاده کرده است. همین‌طور جهت تجمیع شاخص توسعه انسانی برای گروه‌ها (مجموع کشورها بر حسب منطقه یا درآمد) به میانگین آن زیرشاخص در گروه مورد نظر وزن داده است. امید به زندگی و درآمد ناخالص داخلی سرانه بر حسب کل جمعیت، سال‌های مورد انتظار برای آموزش بر حسب جمعیت بین ۵ تا ۲۴ سال، و میانگین سال‌های مدرسه بر حسب جمعیت ۲۵ سال به بالا وزن‌دهی شده‌اند. این شاخص در لینک زیر قابل بررسی است:

<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

۲۰- شاخص جهانی صلح^{۲۰}

هدف شاخص جهانی صلح ارائه یک تصویر داده محور پیرامون صلح، امنیت و توسعه در جهان است. این شاخص تلاش می‌کند با استفاده از داده‌های مربوط به صلح، خشونت و توسعه، به تحلیل بحران‌های جهانی بپردازد.

²⁰ global peace index

آخرین نسخه این شاخص در سال ۲۰۲۰ منتشر شده است که در واقع گزارشی از روند صلح و خشونت در سال ۲۰۱۹ می‌باشد. این نسخه ۱۶۳ کشور را مورد مطالعه قرار می‌دهد که در مجموع ۹۹.۷٪ جمعیت جهان را تحت پوشش قرار می‌دهد. شاخص جهانی صلح مقیاسی برای اندازه‌گیری صلح ایجاد می‌کند و از رابطه بین کسب و کار، صلح و رفاه پرده بر می‌دارد و همینطور از عوامل فرهنگی، اقتصادی و سیاسی تاثیرگذار بر صلح، فهم بهتری ایجاد می‌کند. صلح از ملزومات رفاه و پیشرفت انسانی محسوب می‌شود.

خشونت و دامن زدن به خشونت منجر به کاهش تولید و هزینه‌های ناموجه می‌شود. بنابراین محاسبه خشونت نکات مهمی برای ارزیابی تاثیرات آن بر فعالیت‌های اقتصادی دارد. طبق یافته‌های این شاخص، رژیم‌های اقتدارطلب ۳.۷٪ درآمد ناخالص داخلی‌شان را صرف هزینه‌های نظامی می‌کنند در حالیکه کشورهای دموکرات حدود ۱.۴٪ از درآمد ناخالص داخلی‌شان را صرف امور نظامی می‌کنند. این ادعا نشان دهنده ارتباط صلح و صلح آمیز بودن با میزان تاثیرات اقتصادی خشونت بر کشورهاست. خشونت تاثیر قابل ملاحظه‌ای بر عملکرد اقتصادی در کل جهان دارد. در دهه‌های گذشته که بیشترین تاثیر را از خشونت پذیرفته‌اند تاثیر اقتصادی خشونت معادل ۴۱٪ از درآمد ناخالص داخلی آن کشورها برآورد شده است. در مقابل، این میزان برای کشورهایی که کمتر تحت تاثیر خشونت بوده اند معادل ۴٪ درآمد ناخالص داخلی آنهاست.

از سوی دیگر، تاثیر اقتصادی خشونت بر اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۹ با در نظر گرفتن برابری قدرت خرید حدود ۱۴.۵ تریلیون دلار برآورد شده است. این میزان برابر با ۱۰.۶ درصد از کل فعالیت اقتصادی جهان (تولید ناخالص جهان) یا معادل ۱.۹۰۹ دلار به ازای هر یک شهروند جهانی است. این شاخص از ۲۳ زیر شاخص کمی و کیفی تشکیل شده که در قالب ۳ دامنه می‌گنجند. در ادامه این سه دامنه و زیرشاخص‌های زیرمجموعه‌شان معرفی می‌شوند.

میزان امنیت و ایمنی اجتماعی

- میزان درک افراد از جرم در جامعه
- تعداد پناهندگان و مهاجران داخلی بر حسب جمعیت
- بی‌ثباتی سیاسی
- میزان ترور سیاسی
- تاثیر تروریسم
- نرخ قتل نسبت به هر ۱۰۰ هزار نفر
- میزان جرائم خشن

- احتمال وقوع اعتراضات خشن
 - تعداد زندانیان به نسبت هر ۱۰۰ هزار نفر
 - تعداد پلیس امنیت داخلی به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر
 - میزان ستیز (خشونت) داخلی و بین المللی در جریان
 - تعداد و مدت زمان ستیز داخلی
 - تعداد مرگ و میر ناشی از ستیز سازمان یافته خارجی
 - تعداد مرگ و میر ناشی از ستیز سازمان یافته داخلی
 - تعداد، مدت زمان و نقش کشورها در اختلافات خارجی
 - شدت ستیز سازمان یافته داخلی
 - رابطه با کشورهای همسایه
 - میزان نظامی شدن
 - هزینه های نظامی بر حسب سهم درصدی آن از درآمد ناخالص داخلی
 - تعداد کارمندان نظامی نسبت به هر ۱۰۰ هزار نفر
 - حجم نقل و انتقال سلاح به عنوان کشور دریافت کننده (وارد کننده) به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر
 - حجم نقل و انتقال سلاح به عنوان کشور عرضه کننده (صادر کننده) به نسبت هر ۱۰۰ هزار نفر
 - مشارکت مالی در ماموریت های صلح آمیز سازمان ملل متحد
 - تجهیزات هسته ای و سلاح های سنگین
 - سهولت دسترسی به سلاح های سبک و کوچک
- شاخص جهانی صلح یکی از عناوین زیر مجموعه «چشم انداز بشریت» است که توسط «موسسه اقتصاد و صلح» محاسبه و گزارش می شود. این موسسه یک اندیشکده مستقل است که شعبه مرکزی آن در سیدنی استرالیا می باشد و ۵ شعبه دیگر در سطح جهان دایر کرده است. این مجموعه دربرگیرنده پژوهشگران، متخصصان امور کشورهای مختلف، و متخصصان و مشاوران صلح می باشد. ۲۳ زیر شاخص صلح توسط پنل متخصصان در سال ۲۰۱۷ انتخاب شده اند و سالانه نیز اصلاح می شوند. نمرات هر زیرشاخص بر روی یک مقیاس از ۱ تا ۵ استاندارد شده به طوریکه زیرشاخص های کیفی به ۵ قسمت تقسیم شدند و زیر

شاخص‌های کمی از بین ۱ تا ۵ و تا رقم سوم اعشار نمره گرفته‌اند. این نمرات بر حسب اهمیت شان در تعیین نمره نهایی شاخص و با نظر پنل متخصصان تعیین شده‌اند.

در ادامه این زیر شاخص‌ها به ۲ زیرشاخص کلی تبدیل شدند: اول، مقیاسی برای برآورد اینکه اوضاع داخلی یک کشور چقدر صلح آمیز است و دوم، مقیاسی برای برآورد اینکه یک کشور در خارج از مرزهای خود چقدر صلح آمیز است. سپس به زیر شاخص اول ۶۰٪ و به زیرشاخص دوم ۴۰٪ وزن نسبت داده شده‌است. این تصمیم پنل متخصصان بر اساس این فرضیه بوده که کشورهایی که در داخل مرزهای خود صلح‌آمیزند به احتمال زیاد خارج از مرزها هم روابط صلح آمیزی دارند. در نهایت نمره میزان صلح آمیز بودن هر کشور به تفکیک زیرشاخص‌های ۲۳ گانه، دامنه‌های ۳ گانه و در نهایت کل شاخص در بازه ۱ تا ۵ تعیین شده‌است. به طوریکه هر چقدر نمره یک کشور در هر زیرشاخص یا کل شاخص به ۵ نزدیک باشد میزان خشونت بیشتر، و هر چه به ۰ نزدیک باشد میزان صلح بیشتر است. به لینک زیر مراجعه کنید:

- 1- <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/>
- 2- <http://statisticstimes.com/ranking/global-peace-index.php>

۲۱- شاخص بین المللی حقوق مالکیت^{۲۱}

شاخص بین المللی حقوق مالکیت یکی از شاخص های جهانی است که حقوق مالکیت مادی و معنوی را به طور کامل اندازه گیری می کند. در آخرین سال انتشار گزارش شاخص حقوق مالکیت یعنی سال ۲۰۲۰، ۱۲۹ کشور مورد بررسی قرار گرفته اند که ۹۸ درصد تولید ناخالص داخلی و ۹۴ درصد جمعیت جهان را تشکیل می دهند. این شاخص ابزاری را برای سیاست گذاران، جوامع تجاری و فعالان مدنی ایجاد می کند تا اهمیت این شاخص در ایجاد یک جامعه مرفه و عادلانه مشخص شود. در گزارش این شاخص که در سال ۲۰۲۰ منتشر شده است، تلاش شده است رابطه ای قوی بین حقوق مالکیت و سایر شاخص های اجتماعی و اقتصادی رفاه از جمله برابری جنسیتی، کارآفرینی، تحقیق و توسعه، توسعه انسانی، فعالیت مدنی و ... برقرار شود. شاخص بین المللی حقوق مالکیت، نمایانگر وضعیت نهادهای نظام حقوق مالکیت است. این نهادها که به نوعی دامنه های این شاخص هستند عبارتند از: محیط قانونی و سیاسی، حقوق مالکیت مادی و حقوق مالکیت معنوی. شاخص بین المللی حقوق مالکیت تنها شاخصی است که در مقیاس جهانی به طور اختصاصی به سنجش حقوق مالکیت مادی و معنوی اختصاص یافته است. محیط قانونی و سیاسی چهار زیرشاخص دارد که عبارتند از: استقلال سیستم قضایی کشور، حاکمیت قانون، کنترل فساد، و ثبات نظام سیاسی کشور. زیرشاخص های حقوق مالکیت مادی عبارتند از (حمایت از حقوق مالکیت مادی، ثبت مالکیت

²¹ international property rights index

و دسترسی به اعتبار (و اجزای حقوق مالکیت معنوی عبارتند از (حمایت از حقوق مالکیت معنوی، حمایت از حق ثبت اختراع، حق کپی رایت). جهت دریافت گزارش به لینک زیر مراجعه نمایید:

<https://www.internationalpropertyrightsindex.org/>

۲۲- شاخص آزادی اقتصادی^{۲۲}

شاخص آزادی اقتصادی یک شاخص و رتبه بندی جهانی است که به صورت سالانه برای سنجش میزان آزادی ملت های جهان منتشر می شود. سازندگان این شاخص بیان می کنند که با الهام از نظرات آدام اسمیت در کتاب ثروت ملل، وجود نهادهای اساسی جهت محافظت از آزادی افراد منجر به دستیابی به منافع اقتصادی بیش تر می شود که در نتیجه رفاه بیشتر را برای جامعه فراهم می کند. البته اعتبار این شاخص مورد اختلاف اندیشمندان است. در وب سایت بنیاد هریتیج آمده است که آزادی اقتصادی برای کنترل کار و مال افراد حق هر انسانی می باشد. جامعه ای که از نظر اقتصادی آزاد است، افراد آزاد هستند به هر روشی که بخواهند، کار کنند؛ تولید کنند؛ مصرف کنند و سرمایه گذاری کنند. طبق بررسی های صورت گرفته در موسسه کاتو، بالا بودن آزادی اقتصادی در کشورها میزان مشارکت و همکاری آن ها را افزایش داده و همچنین نقش آن در جلوگیری از ایجاد جنگ بسیار قابل توجه است. طبق محاسبات صورت گرفته وجود آزادی اقتصادی در کشورها ۵۴ برابر موثرتر از وجود دموکراسی در کاهش درگیری های خشونت آمیز عمل می کند. کشورها بر اساس رتبه بندی این شاخص رتبه ای بین ۰ تا ۱۰۰ را دارند. در اینجا صفر به معنی عدم آزادی و عدد ۱۰۰ نشان دهنده آزادی کامل اقتصادی است. وبسایت زیر را ببینید:

<https://www.heritage.org/index/>

۲۳- شاخص کرامت انسانی^{۲۳}

شاخص جهانی کرامت انسانی، کرامت انسانی را در بیش از ۱۸۰ کشور می سنجد. کرامت انسانی مفهومی است که بر اساس حقوق بشر تدوین شده است. این شاخص دارای ۴ حوزه کلی و ۱۰ زیر حوزه و بیش از ۴۰ نماگر است. این چهار حوزه و اجرای آنها عبارتند از: کرامت در زمان تولد (امنیت به دنیا آمدن و به دنیا آوردن، سلامت مادر و فرزند در اولین سالهای پس از تولد نوزاد)، کرامت و خوشکوفایی برای زنان و مردان (احترام به زندگی خود و دیگران، پیری با کرامت در یک جامعه پایدار، کرامت برابر برای زنان و مردان)، آزادی انتخاب و فرصت خودشکوفایی (حق تحصیل و کار برای یک زندگی آبرومندانه، حق ازدواج و تشکیل خانواده، آزادی زندگی در کشور خودی)، احساس شادی و کرامت در یک جامعه فراگیر (تسامح و انسجام، احساس شادی و خوشکوفایی). به لینک زیر مراجعه کنید:

²² index of economic freedom

²³ human dignity index

- 1- <https://www.novaeterrae.eu/en/publication-list/1730-human-dignity.html>
- 2- <https://humiliationstudies.org/research/assessmentteam.php>
- 3- <http://www.un.org/Overview/rights.html>
- 4- <http://www.quality.nist.gov/>

۲۴- شاخص جهانی حقوق^{۲۴}

شاخص جهانی حقوق به ارزیابی اتحادیه های صنفی و حقوق بشر در کشورهای مختلف می پردازد که به صورت سالیانه انتشار می یابد. این شاخص برای اولین بار در سال ۲۰۱۴ توسط کنفدراسیون اصناف بین المللی ارائه شد. در این شاخص، کشورها بین عدد ۱ تا ۵ رتبه بندی می شوند به گونه ای که عدد ۱ بهترین وضعیت و رتبه ۵ بدترین وضعیت را از نظر این شاخص دارا است. طبق ارزیابی های صورت گرفته در سال ۲۰۲۰ هیچ کشوری رتبه ۵ را کسب نکرده است. این رتبه بندی بر اساس ۹۷ شاخص برگرفته از استانداردهای سازمان بین المللی کار می باشد. این شاخص سالانه موارد نقض حقوق اتحادیه های صنفی را گزارش می دهد که توسط دولت و کارفرمایان باعث محدود کردن حقوق کارگران می شود که شامل مواردی چون محدودیت در معاملات جمعی، محدودیت در حق اعتصاب، جلوگیری از عضویت در اتحادیه های صنفی و .. می باشد. لینک زیر را ببینید:

<https://www.ituc-csi.org/ituc-global-rights-index-2020>

۲۵- شاخص تعهد به کاهش نابرابری^{۲۵}

در سال ۲۰۱۵ رهبران ۱۹۳ کشور، قول دادند که نابرابری را به عنوان بخشی از اهداف توسعه پایدار کاهش دهند. بنابراین رتبه بندی در این شاخص به واسطه تلاشی است که دولت ها برای کاهش نابرابری انجام می دهند. بدون کاهش نابرابری رسیدن به توسعه پایدار و از بین بردن فقر غیرممکن است. در این شاخص ۱۵۲ کشور مورد بررسی قرار گرفته اند و مبنای مقایسه آنها هزینه ها و اقدامات صورت گرفته در سه بخش، هزینه های اجتماعی، مالیات و حقوق مربوط به نیروی کار می باشد که نقش مهمی در کاهش نابرابری خواهد داشت.

جهت کسب اطلاعات بیشتر به لینک زیر مراجعه کنید:

- 1- <http://www.inequalityindex.org/>
- 2- <https://www.oxfam.org/en/research/commitment-reducing-inequality-index-2018>

²⁴ global rights index

²⁵ commitment to reducing inequality index

۲۶- شاخص زندگی بهتر^{۲۶}

شاخص زندگی بهتر این امکان را فراهم می کند که بتوان به مقایسه کشورهای مختلف بر اساس معیارهای اساسی پرداخت. برای این مقایسه به بررسی ۱۱ زیر شاخص پرداخته میشود. این شاخص اولین بار در سال ۱۹۶۱ مورد بررسی قرار گرفت و هدف آن کمک به دولت ها برای اتخاذ سیاست های کارا تر برای بهبود زندگی شهروندان خود بوده است. ۱۱ زیر شاخص مورد بررسی برای مقایسه عبارتند از امکانات مادی که شامل، مسکن، درآمد و شغل می باشد. کیفیت زندگی که شامل، جامعه، تحصیلات، محیط زیست، حاکمیت، بهداشت، رضایت از زندگی، ایمنی و کار می باشد و جوهری هستند که برای تامین رفاه و برقراری تعادل در زندگی ضروری می باشند. هر کدام از زیرشاخص های مورد بررسی نیز بر اساس نماگرهای متعددی تعریف می شوند. برای مثال در مورد شغل، ۴ معیار جداگانه مورد بررسی قرار میگیرند همچون نرخ اشتغال، درآمد شخص، نرخ بیکاری طولانی مدت و امنیت شغلی. همه موارد گفته شده به تفکیک جنسیت در این شاخص مورد بررسی قرار گرفته است:

<http://www.oecdbetterlifeindex.org/>

۲۷- شاخص کیفیت فیزیکی زندگی^{۲۷}

شاخص کیفیت فیزیکی زندگی (PQLI) تلاشی برای سنجش کیفیت زندگی و یا رفاه یک کشور است. این شاخص میانگین نمره سه زیر شاخص، نرخ سواد ابتدایی، مرگ و میر نوزادان و امید به زندگی می باشد که هر سه با وزن های مساوی بین عدد ۰ تا ۱۰۰ رتبه بندی می شوند. این شاخص در اواسط دهه ۱۹۷۰ توسط موريس ديويده ارائه شد؛ زیرا به نظر میرسد شاخص GNP به تنهایی نمیتواند مبنایی برای مقایسه توسعه باشد. البته انتقادهای زیادی به این شاخص وارد است از جمله اینکه امکان اندازه گیری کیفیت زندگی به صورت کمی و عددی دشوار است؛ همچنین همبستگی قابل توجهی بین مرگ و میر نوزادان و امید به زندگی وجود دارد. به لین های زیر مراجعه نمایید:

- 1- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0304400978900153>
- 2- <https://www.icoi.org/glossary/quality-of-life-index/>
- 3- https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp
- 4- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0305750X79900949>

²⁶ better life index

²⁷ physical quality of life index

۲۸- شاخص رفاه ناخالص ملی^{۲۸}

رفاه ناخالص ملی، یکی از معیارهای اندازه گیری توسعه می باشد. این شاخص (GNW) به بررسی کشورها از ۷ بعد اقتصادی، زیست محیطی، جسمی، روحی، شغلی، اجتماعی و سیاسی می پردازد. این شاخص هم داده های ذهنی را در برمیگیرد که از طریق نظرسنجی استخراج می شود و هم داده های عینی را شامل می شود. شاخص GNW به عنوان اولین شاخص خوشبختی ناخالص ملی در نظر گرفته می شود. این شاخص اولین بار در سال ۲۰۰۵ در موسسه مدیریت بین المللی در ایالات متحده ارائه شد:

- 1- <https://www.iim-edu.org/advisors/medjones/gross-national-wellbeing-happiness-gnh-gnw-index.htm>
- 2- <https://www.iim-edu.org/grossnationalhappiness/>
- 3- <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=99&nr=266&menu=1449>

۲۹- شاخص زندگی انسان^{۲۹}

شاخص HLI، شاخص ساده ای برای اندازه گیری رفاه می باشد که می تواند جایگزین شاخص HDI شود و باعث تعدیل مشکلات موجود در این شاخص شود. این شاخص به بررسی رفاه در سال های زندگی می پردازد. HLI برخلاف معیارهای فعلی علاوه بر اینکه مقادیر متوسط زیر شاخص ها در نظر میگیرد، میزان نابرابری را نیز در طول زندگی مشخص می کند. یکی از ویژگی های این شاخص این است که در برابر شوک های کلان واکنش نشان می دهد. جهت کسب اطلاعات بیشتر لینک زیر را مشاهده نمایید:

- 1- <https://iiasa.ac.at/web/home/research/researchPrograms/WorldPopulation/Reaging/HLI.html#:~:text=The%20Human%20Life%20Indicator%20expresses,inequality%20in%20longevity%20into%20account>
- 2- <https://datawrapper.dwcdn.net/2emkU/6/>

²⁸ gross national wellbeing

²⁹ the human life indicator

۳۰- گزارش جهانی شادی^{۳۰}

گزارش جهانی شادی، به وضعیت شادی مردم جهان می پردازد و برای اولین بار کشورهای جهان را از نظر ذهنی رده بندی می کند. این گزارش بر اساس داده های متنوعی تهیه شده است، اما مهم ترین منبع، نظرسنجی جهانی

گالوپ بوده است. اولین گزارش جهانی شادی در سال ۲۰۱۲ منتشر شده است. از سال ۲۰۱۶ همزمان با روز جهانی شادی این گزارش به صورت سالانه در تاریخ ۲۰ مارس توسط سازمان ملل متحد منتشر می شود. این نظرسنجی بر اساس نردبان کانتریل صورت میگیرد؛ به این صورت که از پاسخ دهندگان خواسته می شود به یک نردبان فکر کنند که بر اساس آن بهترین زندگی، نمره ۱۰ و بدترین زندگی نمره ۰ را دارد. سپس از آن ها خواسته می شود که زندگی فعلی خود را در مقیاس صفر تا ده رتبه بندی کنند. سوالات استفاده شده در نظرسنجی گالوپ در ۱۴ حوزه ی، ۱-تجارت و اقتصاد ۲- مشارکت شهروندان ۳-ارتباطات و فناوری ۴-تنوع مسائل اجتماعی ۵-آموزش و خانواده ۶-احساسات (بهبذیستی) ۷-محیط زیست و انرژی ۸- غذا و سرپناه ۹-دولت و سیاست ۱۰-نظم و قانون ۱۱- بهداشت ۱۲-دین و اخلاق ۱۳-حمل و نقل ۱۴-اشتغال و کار می باشد. جهت کسب اطلاعات بیشتر به لینک زیر مراجعه کنید:

<https://worldhappiness.report/>

۳۱- شاخص درک فساد^{۳۱}

شاخص درک فساد (CPI)، شاخصی است که از سال ۱۹۹۵ هر ساله توسط سازمان شفافیت بین الملل مستقر در برلین منتشر می شود و کشورها را بر اساس سطح فساد در بخش عمومی ارزیابی می کند. در این شاخص فساد به عنوان سو استفاده از قدرت عمومی برای منافع شخصی تعریف می شود. آخرین شاخص درک فساد سال ۲۰۲۰ در ژانویه سال ۲۰۲۱ منتشر شده است. در این گزارش ۱۸۰ کشور را در مقیاس بین صفر تا ۱۰۰ رتبه بندی میکند. رتبه ۱۰۰، بهترین رتبه از نظر شفافیت را داراست و رتبه ۰ کشورهای با فساد بسیار بالا را نشان می دهد. شاخص CPI بر اساس آمار به دست آمده از ۱۲ موسسه مختلف می باشد. مطالعه انجام شده در سال ۲۰۱۲ نشان داد بین شاخص درک فساد و دو متغیر فعالیت در بازار سیاه و تعدد مقررات یک رابطه معنادار قوی وجود دارد. تحقیقات صورت گرفته نشان داد که بین شاخص درک فساد و پیامدهای اقتصادی از جمله رشد اقتصادی و تولید ناخالص داخلی ارتباط وجود دارد به گونه ای که هر چه CPI در یک کشور بالاتر باشد رشد اقتصادی در بلند مدت نیز بالاتر است؛ علاوه بر آن به ازای هر واحد افزایش در CPI تولید ناخالص داخلی به اندازه ۱.۷ درصد افزایش داشته است. همچنین با افزایش مقدار این

³⁰ world happiness report

³¹ corruption perceptions index

شاخص در یک کشور مقدار سرمایه گذاری خارجی نیز افزایش داشته است. انتقادهای زیادی نیز به این شاخص وارد است؛ از جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد: فساد مفهومی پیچیده است که نمیتوان آن را با یک عدد مشخص نمود. همچنین این شاخص به اندازه گیری فساد در بخش دولتی می پردازد و بخش خصوصی را نادیده می گیرد. لینک زیر را مشاهده کنید:

<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

۳۲- شاخص هماهنگی

بسیاری از شاخص های جهانی کشورها را بر اساس مواردی چون آزادی، ثروت و یا خوشبختی رتبه بندی می کنند؛ اما نقص عمده همه آن ها این است که در این شاخص ها، روابط اجتماعی متنوع و غنی برای رفاه انسان ها نادیده گرفته می شود. شاخص هارمونی یا HI در تلاش است این نقص را برطرف کند. در این شاخص ۴ رابطه که رفاه انسان ها به آن وابسته است را اندازه گیری میکند. یافته ها نشان می دهند کشورهای کوچک تر و نسبتاً ثروتمند تمایل به هماهنگی بیشتری دارند. در مقایسه با سایر شاخص های جهانی شاخص هارمونی کمتر تحت تاثیر سرانه تولید ناخالص داخلی و میزان دموکراسی در یک کشور قرار دارد. چنان چه افراد روابط اجتماعی قوی داشته باشند رضایت بیشتری نیز از زندگی خواهند داشت. جمعیت افراد ساکن در یک کشور می تواند نقش مهمی در این هماهنگی داشته باشد. هر چه جمعیت کمتر باشد امکان ایجاد این هماهنگی بیشتر است. لینک های زیر را ببینید:

- 1- <https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-013-0439-z>
- 2- <https://ieeexplore.ieee.org/document/6011465>

۳۳- شاخص درآمد ناخالص ملی

شاخص درآمد ناخالص ملی یا GNI شاخصی است که برای اندازه گیری درآمد یک ملت استفاده می شود. از این شاخص برای اندازه گیری ثروت یک کشور در هر سال استفاده می شود. GNI را می توان با افزودن درآمد حاصل از منابع خارجی به تولید ناخالص داخلی محاسبه کرد. این شاخص کل درآمدی که توسط مردم یک کشور (ملیت افراد در نظر گرفته می شود و محل جغرافیایی کسب این درآمد مد نظر نیست) و مشاغل موجود در کشور ایجاد می شود را نشان می دهد؛ همچنین سرمایه گذاری های خارجی نیز که به منظور توسعه کشور صورت میگیرد در این شاخص لحاظ می شود:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD>

³² harmony index

³³ gross national income index

۳۴- شاخص رقابت پذیری جهانی^{۳۴}

شاخص رقابت پذیری جهانی، گزارشی سالانه است که توسط مجمع جهانی اقتصاد منتشر می شود. این شاخص توانایی کشورها را برای تامین سطح بالای رفاه برای شهروندان نشان می دهد. تامین رفاه به میزان زیادی به میزان بهره وری یک کشور از منابع موجود بستگی دارد؛ بنابراین شاخص رقابت جهانی مجموعه نهادها، سیاست ها و عواملی را تامین می کند که رونق اقتصادی را در زمان حال و میان مدت تامین می کند. این شاخص از سال ۲۰۰۴ منتشر شده است و رتبه بندی کشورها را بر اساس رقابت پذیری جهانی نشان می دهد. شاخص رقابت پذیری جهانی از بیش از ۱۱۰ متغیر تشکیل شده است که حدود دو سوم آن ها توسط نظرسنجی استخراج می شود و یک سوم آنها از منابع عمومی مانند سازمان ملل استخراج می شود. این گزارش نشان می دهد که با پیشرفت یک کشور، دستمزدها افزایش می یابند در نتیجه لازم است تا بهره وری نیروی کار نیز افزایش یابد تا کشور بتواند رقابتی عمل کند. شاخص GCI کشورها را به سه بخش، عامل محور، کارآمد و نوآوری محور تقسیم می کند. این شاخص دوازده مورد زیر را برای بررسی رقابت پذیری کشورها در نظر می گیرد. ۱- موسسات ۲- زیرساخت های مناسب ۳- چارچوب اقتصاد کلان ۴- سلامتی و آموزش ابتدایی ۵- آموزش عالی ۶- کارآمدی بازار کالا ۷- کارآمدی بازار کار ۸- بازارهای مالی توسعه یافته ۹- قابلیت استفاده از فناوری موجود ۱۰- اندازه بازارهای داخلی و بین المللی ۱۱- تولید کالاهای جدید و متفاوت با استفاده از فرآیندهای پیچیده تولید ۱۲- نوآوری

در مرحله عامل محور کشورها بر اساس نیروی کار ارزان و غیرماهر و همچنین منابع طبیعی به رقابت می پردازند. شرکت ها بر اساس قیمت کالاها رقابت می کنند و محصولات اساسی و یا کالاهایی را می فروشند که بازده آن ها در دستمزدهای پایین منعکس می شود. برای حفظ رقابت در این مرحله از توسعه رقابت عمدتاً به عملکرد خوب نهادهای دولتی و خصوصی، زیر ساخت های مناسب، چارچوب پایدار اقتصاد کلان و بهداشت و آموزش ابتدایی بستگی دارد. همزمان با افزایش دستمزدها که با پیشرفت ایجاد شده صورت می گیرد، کشورها به مرحله بهره وری از توسعه می رسند که در این مرحله باید فرآیند تولید، کارآمد تر باشد و محصول با کیفیت تولید کنند. در این مرحله رقابت به طور فزاینده ای توسط آموزش اولیه و آموزش عالی، کارآمدی بازار کالا، کارآمدی بازار کار، بازارهای مالی توسعه یافته، توانایی استفاده از فناوری های موجود و اندازه بازارهای داخلی و بین المللی تعیین می شود. سرانجام وقتی کشورها به مرحله مبتنی بر نوآوری می رسند تنها در صورتی می توانند به رقابت بپردازند و سطح زندگی را در سطح بالا حفظ کنند که کسب و کار آن ها بتواند با ارائه محصولات جدید و منحصر به فرد رقابت کند. در این مرحله شرکت ها باید به تولید کالاهای جدید و متفاوت با استفاده از فرآیندهای پیچیده تولید بپردازند و با استفاده از نوآوری های جدید

³⁴ global competitiveness index

به رقابت پردازند. بنابراین تاثیر هر زیر شاخص در رقابت در مراحل مختلف توسعه اقتصادی در کشورهای مختلف متفاوت است. در محاسبه GCI به زیر شاخص ها بسته به درآمد سرانه کشور وزن های مختلف داده می شود. به عنوان مثال زیر شاخص های پیچیدگی و نوآوری ۱۰ درصد در نمره نهایی در اقتصاد عامل محور تاثیر گذار است؛ این در حالی است که در اقتصاد مبتنی بر نوآوری حدود ۳۰ درصد نقش دارد. جهت کسب اطلاعات بیشتر به لینک زیر مراجعه نمایید:

- 1- <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth>
- 2- [https://tcdata360.worldbank.org/indicators/gci?country=BRA&indicator=631&viz=line chart&years=2007,2017](https://tcdata360.worldbank.org/indicators/gci?country=BRA&indicator=631&viz=line%20chart&years=2007,2017)

۳۵- شاخص سیاره شاد^{۳۵}

این شاخص به اندازه گیری رفاه پایدار برای همه افرادی که روی زمین زندگی می کنند می پردازد. شاخص HPI نشان می دهد که ملت ها در دستیابی به زندگی طولانی، شاد و پایدار چقدر خوب عمل می کنند. برخلاف اینکه کشورهای غربی معمولاً در سایر شاخص ها موفق عمل کرده اند، در این شاخص رتبه بالایی ندارند. در عوض چندین کشور در آمریکای لاتین، منطقه آسیا و اقیانوسیه با ایجاد امید به زندگی و رفاه بالا، با ردپای اکولوژیکی بسیار کوچک تر رتبه بالاتری دارند. این شاخص یک قطب نما برای راهنمایی کشورها فراهم میکند و نشان می دهد ایجاد یک زندگی خوب، بدون هزینه کردن زمین امکان پذیر است. این شاخص ۴ عنصر را با هم ترکیب میکند تا نشان دهد ساکنان کشورهای مختلف چگونه از منابع محیطی برای زندگی طولانی و شاد استفاده می کنند. ۱- سلامتی: بر اساس اطلاعات جمع آوری شده از نظر سنجی گالوپ ساکنان هر کشور در زندگی، بر اساس مقیاس صفر تا ده، چقدر از زندگی ابراز رضایت می کنند. ۲- امید به زندگی: متوسط زندگی فرد در هر کشور بر اساس داده های جمع آوری شده از سازمان ملل ۳- نابرابری: نابرابری بین افراد یک کشور بر اساس امید به زندگی و احساس خوشبختی که توسط مقدار رفاه بیان می شود. نتایج نابرابری به صورت درصد بیان می شود. ۴- ردپای اکولوژیکی: متوسط تاثیر هر فرد ساکن یک کشور بر محیط زیست. این زیر شاخص با استفاده از یک واحد استاندارد بیان می شود (هکتار جهانی برای هر نفر gha). وبسایت زیر را ببینید:

<http://happyplanetindex.org/>

۳۶- شاخص فقر انسانی^{۳۶}

شاخص فقر انسانی HPI توسط سازمان ملل برای تکمیل شاخص توسعه انسانی تهیه شد و اولین بار به عنوان بخشی از گزارش محرومیت انسانی در سال ۱۹۹۷ گزارش شد. HPI به بررسی سه عنصر اساسی زندگی انسان که قبلاً نیز در HDI منعکس شده بود متمرکز است. طول عمر، دانش و سطح استاندارد زندگی. HPI به طور جداگانه برای کشورهای در حال توسعه (HPI-1) و گروهی از کشورهای منتخب با درآمد بالا (HPI-2) OECD مشتق شده است تا اختلافات اقتصادی-اجتماعی و اقدامات صورت گرفته برای رفع محرومیت را در هر دو گروه بهتر نمایش دهد. به لینک زیر مراجعه نمایید:

- 1- <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14649880500287605?journalCode=cjhd19#:~:text=Abstract%20The%20Human%20Poverty%20Index,measure%20focused%20on%20low%20incomes.>
- 2- https://esdac.jrc.ec.europa.eu/public_path/shared_folder/projects/DIS4ME/indicator_descriptions/human_poverty_index.htm
- 3- [https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/final_version_online_22082014.pdf.](https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/final_version_online_22082014.pdf)

۳۷- شاخص آسیب پذیری محیط زیست^{۳۷}

شاخص آسیب پذیری محیط زیست EVI سنجشی است که توسط کمیسیون کاربردی علوم زمین، برنامه محیط زیست سازمان ملل و ..طراحی شده است تا شدت نسبی انواع مختلف مسائل زیست محیطی را در ۲۴۳ کشور مورد ارزیابی قرار دهد. در مراحل ابتدایی این شاخص برای کشورهای کوچک در حال توسعه مورد استفاده قرار گرفت. این ایده نظری در آن زمان توسط کمیسیون کاربردی علوم زمین در ۴ فوریه ۱۹۹۹ ارائه شد. در مرحله دوم این شاخص در ۵ کشور مختلف مورد آزمایش قرار گرفت. ۵۰ زیر شاخص این شاخص به بخش های زیر تقسیم بندی می شوند. ۱- تغییر اقلیم ۲- تنوع زیستی ۳- آب ۴- کشاورزی و شیلات ۵- جنبه های انسانی بهداشت ۶- بیابان زایی و قرار گرفتن در معرض بلای طبیعی. به لینک زیر مراجعه نمایید:

- 1- <http://chartsbin.com/view/39037>
- 2- <https://www.unescwa.org/environmental-vulnerability-index>

³⁶ human poverty index

³⁷ environmental vulnerability index

۳۸- شاخص تحول برتلسمان^{۳۸}

شاخص تحول برتلسمان BTI معیاری برای نشان دادن وضعیت توسعه و فرآیندهای تحول سیاسی و اقتصادی در کشورهای در حال توسعه در سراسر جهان است. این شاخص از سال ۲۰۰۶ به صورت دو سال یک بار منتشر شده است که آخرین نسخه آن در سال ۲۰۱۸ با در نظر گرفتن ۱۲۹ کشور انتشار یافته است. این شاخص کیفیت اقدامات دولت را بر اساس موفقیت ها و عقب نشینی ها در مسیر دموکراسی و اقتصاد بازار مورد بررسی قرار می دهد. برای این منظور این شاخص به رتبه بندی دولت ها با توجه به وضعیت دولت ها در ویژگی های دموکراتیک و اقتصاد بازار و شاخص مدیریت در مدیریت سیاسی تصمیم گیرندگان می پردازد. این شاخص هر دو بعد تحولات سیاسی و اقتصادی را در نظر میگیرد. تحول سیاسی شامل ویژگی هایی چون نظم دموکراتیک می باشد که برای رتبه بندی آن به بررسی مواردی چون حقوق مشارکت، حاکمیت قانون، ثبات نهادهای دموکراتیک و ادغام سیاسی و اجتماعی نهاد ها پرداخته می شود. تحولات اقتصادی علاوه بر خصوصیات کلاسیک اقتصاد بازار همچون عملکرد اقتصادی، تنظیم بازار و رقابت، ثبات ارز و حمایت از مالکیت خصوصی، مولفه های اجتماعی همچون سطح توسعه اجتماعی، نظم و پایداری محیط زیست را نیز در نظر می گیرد. لینک زیر را ببینید:

<https://www.bti-project.org/>

۳۹- شاخص شکنندگی سیاست خارجی^{۳۹}

در اندازه گیری این شاخص به بررسی روندهای موجود در شکنندگی دولت در یک کشور پرداخته می شود. شاخص های تشکیل دهنده شامل ۶ بخش می باشند. ۱- اقتصاد ۲- امنیت و جرم ۳- توسعه انسانی ۴- جمعیت شناسی ۵- حکمرانی ۶- محیط زیست

سیاستگذاران و دانشگاهیان زیادی به بررسی ارتباط میان شکنندگی دولت ها، شکست دولت، فقر و تروریسم پرداخته اند که نشان می دهد عدم بهبود کشورهای شکننده می تواند هزینه های زیادی به همه کشورها تحمیل کند. این نکته نشان دهنده نیاز به شناسایی علل شکنندگی دولت ها و ارائه چارچوبی است که بتواند سیاست گذاران توسعه را در محیط های شکننده درگیر کند تا به بهبود عملکرد آنها کمک کند. به لینک زیر مراجعه نمایید:

- 1- <https://carleton.ca/cifp/>
- 2- <https://carleton.ca/cifp/failed-fragile-states/>
- 3- <https://fragilestatesindex.org/>

³⁸ Bertelsmann Transformation Index

³⁹ Country Indicator for Foreign Policy Fragility Index

۴۰- شاخص جهانی ثبات سیاسی و عدم وجود خشونت^{۴۰}

این شاخص به اندازه گیری ادراک مربوط به احتمال بی ثباتی سیاسی و یا خشونت با انگیزه‌های سیاسی از جمله تروریسم می‌پردازد. نمره کشورها در این شاخص بین دو مقدار $+2/5$ و $-2/5$ قرار می‌گیرد. این شاخص به صورت سالانه منتشر می‌شود و منبع تامین داده‌های این شاخص از داده‌های شاخص حکمرانی جهانی می‌باشد، اما تمرکز اصلی این شاخص بر بی ثباتی و خشونت است. برای دریافت اطلاعات بیشتر وبسایت زیر را مشاهده کنید:

[https://tcdata360.worldbank.org/indicators/b89c1cd1?country=BRA&indicator=40269&viz=line chart&years=2013,2018](https://tcdata360.worldbank.org/indicators/b89c1cd1?country=BRA&indicator=40269&viz=line%20chart&years=2013,2018)

۴۱- گزارش سالیانه شکنندگی^{۴۱}

شکنندگی یکی از تهدیدات بزرگی است که دستیابی به اهداف توسعه پایدار و حفظ صلح را با دشواری مواجه می‌کند. OECD شکنندگی را ترکیبی از قرار گرفتن در معرض خطر و داشتن ظرفیت کافی جوامع و دولت‌ها برای کاهش این خطرات توصیف می‌کند. شکنندگی دولت‌ها می‌تواند نتایج منفی زیادی به بار آورد که از جمله آن می‌توان به خشونت، فروپاشی نهادها، آوارگی و .. منجر شود. برای اندازه گیری این شاخص ۵ بعد اقتصادی، زیست محیطی، سیاسی، اجتماعی و امنیتی در نظر گرفته می‌شود. هر بعد از شکنندگی شامل ۸ تا ۱۲ زیر شاخص است. وبسایت زیر را مشاهده کنید:

<https://www.oecd.org/dac/states-of-fragility-fa5a6770-en.htm>

۴۲- شاخص رفاه اقتصادی پایدار^{۴۲}

شاخص رفاه اقتصادی پایدار (ISEW) یک شاخص اقتصادی است که برای جایگزینی تولید ناخالص داخلی در نظر گرفته شده است. این شاخص به صورت زیر حساب می‌شود:

$ISEW =$ مصرف شخصی + هزینه‌های غیردفاعی عمومی - هزینه‌های دفاعی خصوصی + تشکیل سرمایه + خدمات نیروی کار داخلی - هزینه‌های تخریب محیط زیست - استهلاک طبیعی سرمایه. این شاخص برای اولین بار در سال ۱۹۸۹ مطرح شد. لینک زیر را ببینید:

- 1- <https://unstats.un.org/unsd/environmentgl/gesform.asp?getitem=656>
- 2- <https://core.ac.uk/display/6716913>

⁴⁰ Political Stability and Absence of Violence Index

⁴¹ OECD's annual State of Fragility report

⁴² The Index of Sustainable Economic Welfare

۴۳- شاخص توسعه جنسیتی^{۴۳}

شاخص توسعه جنسیتی GDI، شاخصی است که برای سنجش برابری جنسیتی طراحی شده است. GDI همراه با معیار توانمند سازی جنسیتی (GEM) در سال ۱۹۹۵ در گزارش توسعه انسانی منتشر شده، توسط سازمان ملل معرفی شد. هدف از این اندازه گیری افزودن یک بعد حساس به جنسیت به شاخص توسعه انسانی بوده است. GDI نه تنها سطح متوسط رفاه و ثروت در یک کشور معین را اندازه میگیرد؛ بلکه بر چگونگی توزیع رفاه و ثروت بین گروه های مختلف جامعه تمرکز دارد. طبق بررسی های صورت گرفته، GDI فرض می کند زنان به طور متوسط ۵ سال بیشتر از مردان عمر می کنند. همچنین شکاف درآمدی را با توجه به درآمد واقعی کسب شده مشخص می کند. کشورها از نظر برابری جنسیتی به ۵ گروه تقسیم می شوند. گروه ۱ کشورهایی را شامل می شوند که بیشترین برابری جنسیتی را دارند و کشورهای گروه ۵ بیشترین شکاف جنسیتی را دارا می باشند:

- 1- <https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/3670>
- 2- <http://hdr.undp.org/en/content/gender-development-index-gdi>

۴۴- بررسی ارزش های جهان^{۴۴}

بررسی ارزش های جهانی یک برنامه تحقیقاتی بین المللی است که به مطالعه علمی و دانشگاهی ارزش های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، مذهبی و فرهنگی مردم در جهان اختصاص دارد. هدف از این پروژه بررسی این است که کدام ثبات یا تغییر در طول زمان بر رشد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشورها تاثیر گذار است. دامنه گسترده جغرافیایی و موضوعی، در دسترس بودن رایگان داده های نظر سنجی و یافته های پروژه برای عموم مردم، WVS را به یکی از معتبرترین و پرکاربردترین نظرسنجی های بین المللی در علوم اجتماعی تبدیل کرده است. هدف کلی پروژه، تجزیه و تحلیل ارزش ها، اعتقادات و هنجارهای مردم می باشد؛ برای دستیابی به این هدف، پروژه طیف گسترده ای از موضوعات، شامل جامعه شناسی، علوم سیاسی، روابط بین الملل، اقتصاد، بهداشت عمومی، جمعیت شناسی، انسان شناسی، روانشناسی اجتماعی و ... را پوشش می دهد. همچنین WVS تنها مطالعه دانشگاهی است که دامنه کل تغییرات جهانی، از جوامع بسیار فقیر تا بسیار ثروتمند در تمام مناطق فرهنگی جهان را در نظر می گیرد. جهت کسب اطلاعات بیشتر به لینک زیر مراجعه نمایید:

<https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

⁴³ Gender-related Development Index

⁴⁴ World Values Survey

۴۵- شاخص زندگی بهتر^{۴۵} OECD

شاخص زندگی بهتر OECD اولین بار در سال ۲۰۱۱ توسط سازمان توسعه و همکاری اقتصادی ایجاد شد. توصیه های اولیه ارائه شده توسط کمیسیون پیشنهاد دهنده این شاخص، سعی در رفع این نگرانی داشت که آمارهای اقتصاد کلان مانند تولید ناخالص داخلی نتوانسته گزارشی واقعی از رفاه مردم در زمان حال و آینده ارائه دهد. ابتکار شاخص زندگی بهتر OECD، شامل دو عنصر اصلی است. شاخص زندگی بهتر شما و اینکه زندگی چگونه است. شاخص BLI ابزاری تعاملی است که به افراد این امکان را می دهد که عملکرد کشورها را با توجه به ترجیحات خود از نظر آنچه باعث ایجاد زندگی بهتر می شود، مقایسه کنند. این شاخص ۱۱ بعد از رفاه را در نظر می گیرد. ۱- مسکن (شرایط و هزینه های مسکن) ۲- درآمد خانوار (درآمد خالص که پس از کسر مالیات و نقل و انتقالات باقی می ماند) ۳- شغل (درآمد، امنیت شغلی، بیکاری) ۴- جامعه (کیفیت شبکه پشتیبانی اجتماعی) ۵- آموزش ۶- محیط زیست (کیفیت محیط) ۷- حکمرانی ۸- سلامتی ۹- رضایت از زندگی (سطح خوشبختی) ۱۰- ایمنی (میزان قتل و کشتار) ۱۱- برقراری تعادل بین زندگی و کار

در برنامه ریزی های صورت گرفته قرار است زیرشاخص های دیگری به این شاخص اضافه شود تا نقد های موجود را پاسخ گو باشد. یکی از نقدهایی که به این شاخص وارد است این است که قابلیت نمایش نابرابری در جامعه را ندارد. نسخه های بعدی این شاخص، با توجه به دستاورد های رفاه گروه های خاص جمعیت (زنان، مردان، وضعیت اجتماعی و اقتصادی بالا و پایین) برای در نظر گرفتن نابرابری ها برنامه ریزی شده است. به وبسایت زیر مراجعه نمایید:

<http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/>

۴۶- شاخص جامعه پایدار^{۴۶} SSI

شاخص جامعه پایدار SSI سطح پایداری ۱۵۴ کشور ارزیابی شده را نشان می دهد. در این شاخص به روشی ساده فاصله تا پایداری کامل برای هر یک از ۲۱ زیرشاخص SSI اندازه گرفته می شود. این شاخص به بررسی نحوه عملکرد کشورها برای رسیدن به پایداری می پردازد. در این مسیر به بررسی اولویت های سیاسی کشورها برای رسیدن به پایداری، آموزش های موجود در هر کشور، تحقیقات و توسعه صورت گرفته در هر کشور و همچنین ارزیابی مخاطرات در مسیر شرکت های موجود در هر کشور می پردازد. این شاخص توسط بنیاد جامعه پایدار ایجاد شد تا ابزاری شفاف برای سنجش میزان پایداری جامعه به عموم مردم و سیاستمداران و مقامات ارائه دهد. همانطور که گفته شد این شاخص ۲۱ زیر شاخص را خود جای داده است که به ۷ دسته و ۳ بعد رفاه طبقه بندی می شوند. شاخص جامعه پایدار از معدود شاخص هایی است

⁴⁵ OECD Better Life Index

⁴⁶ sustainable society index

که هر سه بعد رفاه که شامل بعد اقتصادی، بعد انسانی و بعد زیست محیطی است را داراست. به وسایط-
های زیر مراجعه نمایید:

- 1- <http://wikiprogress.org/data/organization/sustainable-society-foundation>
- 2- <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/sustainable-society-index-ssi-taking-societies-pulse-along-social-environmental-and-economic>
- 3- <https://ssi.wi.th-koeln.de/>
- 4- https://www.researchgate.net/publication/346713800_Sustainable_Society_Index_Summary_Report_2018

۴۷- شاخص اهداف توسعه پایدار^{۴۷}

شاخص اهداف توسعه پایدار (SDG) مجموعه ای از ۱۷ هدف جهانی به هم پیوسته است که به عنوان نقشه ای برای دستیابی به آینده بهتر و پایدار تر برای همه طراحی شده است. این اهداف در سال ۲۰۱۵ توسط مجمع عمومی سازمان ملل تنظیم شده است و قرار است این اهداف تا سال ۲۰۳۰ تحقق یابد. اهداف توسعه پایدار عبارتند از ۱-عدم فقر ۲-گرسنگی صفر ۳-سلامتی و رفاه ۴-آموزش با کیفیت ۵-برابری جنسیتی ۶-دسترسی به آب سالم و بهداشت ۷-انرژی مقرون به صرفه و پاک ۸-کار مناسب و رشد اقتصادی ۹-بهبود صنعت و زیرساخت ها و ایجاد نوآوری ۱۰-کاهش نابرابری ۱۱-شهرها و جوامع پایدار ۱۲-مصرف و تولید مسئولانه ۱۳-اقدامات اقلیمی ۱۴-حفظ زندگی در زیر آب ۱۵-حفظ زندگی در خشکی ۱۶-صلح، عدالت و نهادهای قوی ۱۷-مشارکت برای رسیدن به اهداف هر یک از اهداف شمرده شده ۸ تا ۱۲ زیر بخش دارد و هر کدام از زیر بخش ها نیز ۱ تا ۴ شاخص دارد که برای اندازه گیری پیشرفت در رسیدن به اهداف استفاده می شود. لینک زیر را مشاهده نمایید:

<https://www.sdgindex.org/>

۴۸- شاخص پس انداز واقعی^{۴۸}

پس انداز واقعی یک شاخص ساده است که محققان برای ارزیابی اقتصاد از آن استفاده می کنند. علاوه بر سیاست های پولی و مالی که اهرم های اساسی در تعیین مقدار پس انداز می باشند مواردی چون، داشتن رانت، منابع موجود برای سرمایه گذاری عمومی، سیاست های تصدی منابع و هزینه های اجتماعی انتشار آلاینده ها در تعیین سطح کلی پس انداز تاثیرگذارند:

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18301?localeattribute=r>

⁴⁷ sustainable development goals index

⁴⁸ genuine savings index

۴۹- ردپای اکولوژیکی

ردپای اکولوژیکی به سنجش تقاضای انسان از سرمایه طبیعی می پردازد. رد پا و ظرفیت زیستی را می توان در مقیاس فردی، منطقه ای ملی یا جهانی مقایسه کرد. رد پا و ظرفیت بیولوژیکی هر ساله با تغییر تعداد افراد تغییر می کند. مصرف هر فرد، بهره وری تولید و بهره وری از اکوسیستم در مقیاس جهانی نشان می دهد که میزان مصرف بشر در مقایسه با آنچه زمین می تواند تجدید کند بیشتر است. شبکه جهانی ارزیابی ردپای اکولوژیکی نشان می دهد، از سال ۲۰۱۴ بشر حدود ۱/۷ برابر سرعتی که زمین می تواند آن را تجدید کند، از سرمایه طبیعی استفاده کرده است. شاخص مطرح شده این امکان را برای مردم فراهم می کند تا میزان استفاده از منابع را در کل اقتصاد اندازه گیری و مدیریت کنند. این شاخص را می توان در هر مقیاسی محاسبه کرد. برای یک فعالیت، یک شخص، یک جامعه، یک شهر، یک منطقه، یک ملت یا کل بشریت. مقادیر این اثر، با توجه به موارد فوق تعیین می شود؛ سطح کربن، غذا، مسکن، مقدار کالاها و خدمات. به وبسایت زیر مراجعه کنید:

<https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>

۵۰- شاخص پایداری محیط زیست

شاخص پایداری محیط زیست (ESI)، معیاری است که پیشرفت کلی در جهت پایداری محیط زیست را نشان می دهد. این شاخص یک شاخص ترکیبی است که مجموعه ای از شاخص های زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و سازمانی را که ویژگی های پایداری را در سطح ملی مشخص می کند ارزیابی می کند. برای پایداری محیط زیست جامعه نه تنها باید سطح آلودگی را محدود کند بلکه باید بهره وری زیست محیطی جامعه را نیز بهبود بخشد. به لینک های زیر مراجعه نمایید:

- 1- <https://sedac.ciesin.columbia.edu/data/set/esi-environmental-sustainability-index-2005/data-download>
- 2- <https://measuring-progress.eu/environmental-sustainability-index>
- 3- <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/articles-books/environmental-sustainability-index-esi>

۵۱- شاخص فقر چند بعدی

شاخص فقر چند بعدی از طیف وسیعی از شاخص ها برای محاسبه فقر برای یک جمعیت خاص استفاده می کند. هر چه رقم این شاخص بزرگ تر باشد به معنای فقر بیشتر است. شاخص جهانی فقر چند بعدی

⁴⁹ ecological footprint

⁵⁰ environmental sustainability index

⁵¹ multidimensional poverty index

(MPI) در سال ۲۰۱۰ ابداع شد و از شاخص های بهداشت و سلامتی، آموزش و استاندارد زندگی برای تعیین میزان و شدت فقر استفاده می کند. برای اندازه گیری شاخص بهداشت و سلامتی دو زیر شاخص، مرگ و میر کودکان و تغذیه اندازه گرفته می شود. برای اندازه گیری شاخص آموزش به بررسی دو زیر شاخص، سال های تحصیل و میزان حضور در مدرسه پرداخته می شود؛ برای مشخص کردن استاندارد زندگی، زیر شاخص های سوخت استفاده شده برای پخت و پز، امکان استفاده از سرویس بهداشتی مناسب، دسترسی به آب آشامیدنی سالم، دسترسی به برق، داشتن مسکن، داشتن امکانات اولیه زندگی مانند تلفن، تلویزیون، یخچال، ماشین و ... در نظر گرفته می شود. افرادی که حداقل در یک سوم از این شاخص ها محرومیت را تجربه می کنند در گروه فقیر چند بعدی قرار میگیرند. لینک زیر را ببینید:

- 1- <http://hdr.undp.org/en/2020-MPI>
- 2- <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/brief/multidimensional-poverty-measure>

۵۲- سیاست های کشور و ارزیابی های نهادی^{۵۲}

این شاخص سالانه توسط بانک جهانی به منظور رتبه بندی کشورها برای استفاده موثر از کمک های موجود استفاده می شود. CPIA دارای ۱۶ زیر شاخص است که کشورها را در ۴ خوشه دارای وزن یکسان قرار می دهد. این ۴ خوشه عبارتند از: ۱- مدیریت اقتصادی ۲- سیاستهای ساختاری ۳- سیاست های اجتماعی و برابری اجتماعی ۴- نحوه مدیریت و عملکرد بخش دولتی. برای هر یک از ۱۶ زیرشاخص، کشورها بر اساس نمره ۱ تا ۶ رتبه بندی می شوند:

<https://datacatalog.worldbank.org/dataset/country-policy-and-institutional-assessment>

۵۳- رفاه اقتصادی پایدار^{۵۳}

شاخص رفاه اقتصادی پایدار (ISEW) یک شاخص اقتصادی است که برای جایگزینی تولید ناخالص داخلی در نظر گرفته شده است. این شاخص تولید ناخالص داخلی، کار خانگی که هزینه آن پرداخت نشده، هزینه های اجتماعی، آسیب های زیست محیطی و توزیع درآمد را در نظر میگیرد. علت این که این شاخص جایگزینی برای تولید ناخالص داخلی شد این است که در دهه ۱۹۸۰ اگرچه تولید ناخالص داخلی در حال افزایش بود؛ اما رفاه اقتصادی پایدار با رکود مواجه بود که علت آن افزایش نابرابری درآمدی، کاهش پرداختی صورت گرفته به شغل های خانگی بوده است. وبسایت های زیر را ببینید:

⁵² country policy and institutional assessments

⁵³ sustainable economic welfare

- 1- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800996000882>
- 2- <https://www.oecd.org/site/progresskorea/43596167.pdf>

۵۴- شاخص تعداد افراد زیر خط فقر^{۵۴}

این شاخص میزان جمعیت زیر خط فقر را اندازه می گیرد. این شاخص تنها درصد جمعیت زیر آستانه فقر را اندازه می گیرد اما درباره عمق فقر و اینکه فقرای هر کشور چه اندازه فقیر هستند یا سالیانه چقدر فقیرتر می شوند چیزی نمی گوید. برای اطلاعات بیشتر به لینک زیر مراجعه نمایید:

<https://www.unescwa.org/headcount-index-poverty>

۵۵- تعهد به توسعه^{۵۵}

شاخص تعهد به توسعه CDI سالانه توسط مرکز توسعه جهانی منتشر می شود. این شاخص ثروتمندترین کشورهای جهان را در زمینه تعهد به سیاست هایی که به سود ۵ میلیارد نفری می باشد که، در کشورهای فقیر زندگی می کنند رتبه بندی می کند. CDI کشورها را بر اساس تلاش های صورت گرفته در ۷ حوزه رتبه بندی می کند. ۱- میزان کمک های خارجی صورت گرفته ۲- تجارت ۳- سرمایه گذاری ۴- مهاجرت ۵- محیط زیست ۶- امنیت ۷- فناوری

در محاسبه این شاخص ۲۷ کشور وجود دارند که ثروتمندترین و پیشرفته ترین کشورهای جهان می باشند؛ این شاخص داده های خود را از منابع رسمی مانند بانک جهانی، سازمان توسعه و همکاری سازمان ملل متحد و همچنین محققان دانشگاهی تهیه می کند. لینک زیر را ببینید:

<https://www.cgdev.org/cdi>

۵۶- شاخص دولت باز^{۵۶}

شاخص حاکمیت قانون WJP، دولت آزاد را دولتی تعریف می کند که ۱- اطلاعات را به اشتراک می گذارد ۲- امکان مشارکت شهروندان در تصمیم گیری را افزایش می دهد ۳- به مردم این امکان داده می شود که دولت را مسئول بدانند. در این شاخص به بررسی میزان باز بودن دولت از طریق ۴ بعد زیر پرداخته می شود. ۱- قوانین دولتی (این بعد از شاخص به بررسی این موضوع می پردازد که آیا قوانین اساسی و اطلاعات

⁵⁴ The Headcount index

⁵⁵ commitment to development

⁵⁶ open government index

مربوط به حقوق قانونی در دسترس عموم است. همچنین کیفیت و دسترسی به اطلاعات منتشر شده توسط دولت را اندازه گیری می کند و اینکه آیا مقررات اداری و پیش نویس قوانین به موقع در دسترس مردم قرار می گیرد (۲- دسترسی به اطلاعات) این بعد به بررسی این موضوع می پردازد که آیا مردم می توانند اطلاعات دولتی را بدون پرداخت رشوه در یافت کنند و یا از حق خود در زمینه اطلاع رسانی آگاهی دارند) ۳- میزان مشارکت های مدنی (این بعد میزان حمایت از آزادی عقیده و بیان را اندازه گیری میکند) و ۴- مکانیزم های شکایت (این بعد این موضوع را می سنجد که آیا افراد می توانند شکایتی را از ارائه خدمات عمومی یا عملکرد ماموران دولتی در انجام وظایف قانونی خود به دولت ارائه دهند یا خیر و همچنین به بررسی نحوه پاسخ گویی مقامات دولتی به این شکایات می پردازد. هر یک از این ابعاد از چندین مولفه تشکیل شده است که جنبه های مختلف هر مفهوم را میگیرد:

- 1- <https://index.okfn.org/>
- 2- <https://www.oecd.org/gov/digital-government/open-government-data.htm>
- 3- <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-open-government-index/wjp-open-government-index-methodology#:~:text=The%20WJP%20Open%20Government%20Index,civic%20participation%2C%20and%20complaint%20mechanisms.>

۵۷- شاخص پیشرفت واقعی^{۵۷}

شاخص پیشرفت واقعی GPI معیاری است که تکمیل کننده شاخص تولید ناخالص داخلی می باشد. این شاخص با در نظر گرفتن ابعاد بیشتری از رفاه مانند عوامل محیطی و اجتماعی در کنار تولید ناخالص داخلی باعث ارتقای این شاخص شده است. در این شاخص نتایج مثبت و منفی رشد اقتصادی در نظر گرفته می شود و در نتیجه مشخص می شود رشد صورت گرفته در کل به نفع یا زیان مردم بوده است. در این شاخص تاثیرات زیست محیطی (هزینه هایی که کل جامعه برای کنترل آلودگی متحمل می شود)، هزینه های اجتماعی تولید و مصرف اقتصادی در نظر گرفته می شود. رابطه بین GDP و GPI به صورت زیر می باشد: GPI=تولید ناخالص داخلی-هزینه های اجتماعی و زیست محیطی. لینک های زیر را ببینید:

- 1- <http://www.sustainwellbeing.net/gpi.html>
- 2- <https://dnr.maryland.gov/mdgpi/Pages/what-is-the-GPI.aspx>
- 3- <https://www.investopedia.com/terms/g/gpi.asp>
- 4- https://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/download/factsheets/b_gdp-ve-gpi.pdf

۵۸- شاخص رفاه کانادایی^{۵۸}

شاخص رفاه کانادایی یک شاخص ترکیبی است که از ۸ حوزه به هم پیوسته تشکیل شده است که ثبات و تغییر در رفاه را در طول زمان اندازه گیری می کند. CIW وضعیت رفاه را این گونه تعریف می کند: وجود بالاترین کیفیت ممکن در زندگی در همه زمینه ها. نشاط جامعه، بالا بودن استانداردهای زندگی، سلامتی، محیط پایدار، جمعیت تحصیل کرده، استفاده متعادل از زمان، سطح بالایی از مشارکت دموکراتیک، دسترسی و مشارکت در اوقات فراغت و فرهنگ.

با نظارت بر شاخص های عینی و ذهنی رفاه، هم سیاستگذاران و هم عموم مردم می توانند از تغییرات اجتماعی مهم برای ارتقا سطح رفاه شهروندان حمایت کنند. جهت کسب اطلاعات بیشتر به لینک زیر مراجعه کنید:

<https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/>

۵۹- شاخص جهانی گرسنگی^{۵۹}

شاخص جهانی گرسنگی GHI شاخصی است که برای سنجش گرسنگی در سطح جهانی، منطقه ای و ملی طراحی شده است. این شاخص هر ساله برای ارزیابی پیشرفت و شکست در مبارزه با گرسنگی محاسبه می شود. نمره مربوط به شاخص GHI توسط یک فرآیند سه مرحله ای استخراج می شود که با استفاده از داده های موجود از منابع مختلف به دست می آید. ابتدا برای هر کشور مقادیر ۴ شاخص زیر به دست می آید. ۱- کمبود غذا (سهام جمعیتی که سو تغذیه دارند؛ یعنی کالری دریافتی آن ها کافی نیست) ۲- کودکان دچار فقر غذایی (سهام کودکان زیر ۵ سال که نسبت به قد خود وزن کمی دارند و دچار سو تغذیه حاد می باشند) ۳- شاخص (child stunting) سهم کودکان زیر ۵ سال که رشد کمی دارند؛ یعنی نسبت به سن خود قد کوتاهی دارند که نشان دهنده سو تغذیه مزمن است. ۴- مرگ و میر کودکان زیر ۵ سال (که نشان دهنده ترکیبی از تغذیه نامناسب و محیط ناسالم است)

در مرحله بعد به هر یک از ۴ شاخص موجود، بر اساس مقیاس استاندارد شده ۱۰۰، نمره ای داده می شود.

در مرحله سوم این نمرات استاندارد شده برای هر کشور با وزن برابر جمع می شوند.

در انتها نمره ی کسب شده برای این شاخص بین صفر تا ۱۰۰ می باشد که نمره ۰ بهترین نمره (کشور بدون گرسنگی) و نمره ۱۰۰ بدترین نمره می باشد. لینک زیر را ببینید:

⁵⁸ canadian index of wellbeing

⁵⁹ global hunger index

<https://www.globalhungerindex.org/>